

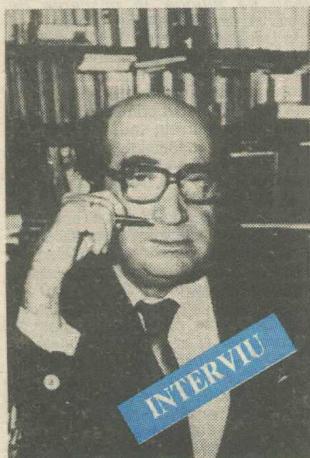
H.-R. PATAPIEVICI

**Armata pag. 3-4
și ideea de armată**

**ANDREI CORNEA pag.
Oameni onorabili 11**

DAN C. MIHĂILESCU
Despre cartea lui
Stelian Tănase
„Anatomia
mistificării“ pag. 15

Z. ORNEA
Polemici
și revizuiri pag. 13-14

După mareea sărbătoare religioasă a Paștelui, prima sărbătoare laică ce urmează este, la 9 mai, „ziua Europei“.

Sărbătorirea lui 1 mai intră, ca și 7 noiembrie ori 23 august, în setul pe care memoria românească se străduie să îl impingă în uitare.

Ne amintim acum doar de Europa – vestică – asupra căreia presa de propagandă de pină în decembrie 1989 (dar, „o anumită parte a ei“, și după) a vărsat tone de calomii. Parte din veninurile antieuropene sunt expuse și azi în vitrinele Adevarului – chiar din titlu. Sfîrșitul săntăjanului monitorizării, Amnesty International moare de grija figanului de Belmondo și a homosexualilor din România, strigă redactorul-suflet adjunct al Adevarului, Adrian Ursu, tocmai de la Strasbourg.

In fapt, pentru modul cum și-a compus „corespondența specială“, nu era nevoie să se deplezze din fostul sediu al ziarului Scînteia. Iată o moștră: „Vin raportorii Ani la rind anunțul acesta a dat fiori multor români, care vedea în el un soi de amenințare surdă, de atingere umilitoare adusă demnității naționale“.

Erau de fapt anii cind drepturile omului fusese ră calcată în picioare de minori, sedile partidelor de opoziție și ale publicațiilor independente devastate, cînd poliția bătea la vedere etc.

Dar, dacă și suntem umiliți de raportorii Consiliului Europei, de ce mai vrei să intră în acest club, ce pretin de anumite reguli de comportare?

Românii săi indezirabili pentru că tulbură linisteau austriecilor este un alt titlu „bine intors din condei“ de un alt redactor-suflet adjunct al ziarului, Bogdan Chiriac, după ce îl interoghează cu severitate pe ambasadorul Austriei la București, Karl Vetter von der Lilie. Oricine își poate da seama că nici un ambasador nu ar fi făcut o astfel de afirmație.

Dar Bogdan Chiriac are deja o experiență în a trăvi un complex de inferioritate românesc într-o agresivitate neprofesională. La 15 decembrie, la Bruxelles, cind l-a întrebat pe Tony Blair, premierul Marii Britanii, cum îl cheamă pe primul-ministrul român, el s-a pus într-o postură penibilă, pe care nici el, nici ziarul său, nu au conștientizat-o.

Și, din păcate, nici Televiziunea Română.

Nr. 17 (427), 28 aprilie - 4 mai 1998

În EPOCA DE AUR Ceausescu

interzicea Ortodoxia în

Universități !

Cine vrea să o interzică ASTAZI
aflati după sedinta Senatului
Universitatii Bucuresti !

Religia în Universitate

pag.
8-9

1948 . DUMNEZEU
a fost alungat din UNIVERSITATE
1998 . Istoria se repetă ?

In EPOCA DE AUR Ceausescu
interzicea Ortodoxia în
Universități !

Cu atât mai periculoasă, cu că ea avansează permanent. La linia Adevarului (cel mai mare cotidian) ce are deseori „în spate“ Pro TV (cel mai urmărit post de televiziune) se asociază, tot mai des în ultima vreme, și Televiziunea Română. Dacă „formal“ nu pot reprosa nimic asocierii dintre Adevarul și Pro TV, pentru că ambele aparțin unor trusturi private de presă, în privința Televiziunii Române, lucrurile diferă. O televiziune plătită de contribuabili nu își poate permite, din nepăsare ori neprofesionalism, să servească interese particulare (inclusiv ale unor anumite grupuri politice).

Fenomenul este cu atât mai grav cu că România traversează o perioadă de instabilitate politică și economică. Nu trebuie uitat nici că ea se află în anticamera alegerilor. Emisiunile făcute în „dorul lelii“, cu aranjamente prietenesti și fără profesionalism de pe canalele televiziunii publice strică gustul public, lipsesc telespectatorii de informație și educație necesare și măresc concentrația otrăvurilor cu care publicul românesc este intoxicațat de o jumătate de secol. Prezența relativ recentă a lui Adrian Păunescu cu cenușul său pe canalul doi a scandalizat multă lume. Cum de-n-au ajuns aceste voce la directorul general al Televiziunii, Stere Gulea, nici la directorarea DEI, Alina Mungiu?

Cum de-nu observă aceste persoane, de a căror competență și bună-credință nu ne îndoim, că opinile ziariștilor de la un cotidian ca Adevarul (cu evidente calități, dar și cu marcate defecțiuni, între care pronunțata „alergie“ la minoritatea maghiară, complexele față de Occident, incalcările unei deontologii profesionale etc.), ce transpar în modul în care aceștia își fac comentariile, încep să capete monopol atât în transmisiiile Ancăi Toader, cit și în alte emisiuni ce inutil tîn în colțul ecranului sigla albastră, cu steluțe aurii, a Europei?

Un cod deontologic al presei a fost nu demult făcut sub semnatûră celor mai importante publicații și televiziuni. Propun un mic test conducerii Adevarului: să-și citească o ediție luată la întâmplare, să zicem cea din 23 aprilie, și să vadă în ce măsură a fost respectat codul deontologic. Testul ar trebui făcut și de mari-marii Televiziunii Române.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Monopol asupra Europei

acum în „22“, că se produce un fenomen tot mai îngrijorător în mass-media: un gen de „monopol al opiniei și informației“, instituit pe canale de televiziune de cea mai largă audiență, în conexiune cu cotidiene de larg tiraj. Și, din păcate, de foarte multe ori cu încărcarea unor norme profesionale firești.

Una dintre cerințele democratizării României, pe care au privit-o cu atenție, ani de zile, cei doi raportori ai Consiliului Europei, tratați, poate nu întâmplător, cu atită ostilitate de ziariștii de la Adevarul, a fost „o presă liberă și pluralistă“. Soluția de obstrucționare a presei pluraliste la care s-a ajuns acum – de a face ca doar un număr extrem de redus de ziariști să-și dea cu părerea (dimineața în paginile marilor zare, seara și noaptea în emisiunile de știri și apoi în obișnuitele „talk-show“-uri) – este nu numai nedemocratică și reductivă, ci și foarte periculoasă pentru societatea românească.

**Reamintim cititorilor noștri
că această pagină le aparține, ca și
responsabilitatea pentru scrisorile lor.**

În 1948 am fost repatriat în Franță cu părinții, fiind din tată francez și din mamă română.

Aveam 13 ani și, într-un fel, viața mea s-a oprit pe acest peron de gară, la București, cind trenul a pornit...

Un sentiment s-a instalat în mine, s-a impus în suflet, care este foarte curios: am impresia de a fi trăit două vieți... „Avant/Après”.

Am trăit intens o copilărie fericită cu familia călduroasă, veselă, cu sărbători, cu bucurii, în capul cărora se afla bunicul meu, desprințe care păstrează ultima imagine din susul trenului, pe josul peronului: ochelarii dinsuși plini de lacrimi. Nu l-am mai revăzut niciodată...

Tot farmecul copilăriei s-a sters în ziua aceasta, ca tabla neagră de la școală pe care profesoara a inscris o poezie minunată și a sters-o pînă să avem timp să profităm de ea... și, în plus, a sters-o cu un burete murdar...

Cind îmi reamintesc copilăria (poate din cauză că am îmbătrînit), am impresia că nu am trăit această viață, că ea face parte din vis. Viața dinainte, viața de pe urmă...

Copiii mei săi foarte interesăți de tot ce am trăit în „cealaltă” viață. Pentru o sărbătoare, unul mi-a adus un dictafon ca să înregistreze amintirile trăite, să nu se piardă. În București mai am o casă de familie care nu s-a dărâmat. Ar fi prioritatea mea să o recuperez, să o vînd, dar să pot aduce acolo copiii, să materializeze trecutul meu. Să vin din cind în cind să mă îmbătă de căldura tării...

Opresc, căci aş ampla pagini de amintire, dar ce interes pot avea... și, în plus, nu săiu să scriu în română, o strică...

P.S. Și bărbatul meu francez a învățat română...

Christine Bougaud
Saint Germain, ianuarie 1998

Sint unul dintre atenții cititori ai revistei dumneavoastră și urmăresc tratarea fenomenului politic în paginile săptăminalului „22”. Suplimentele europene elaborate de colectivul de redacție se constituie, adesea, în adevărate nucleu ale unor studii tematice.

Am fost surprins, însă, de apariția în revista „22” nr. 9 (419)/3-9 martie 1998, pagina 16, a unui articol semnat de Dan L. Danielopol, intitulat „Despre oameni multilaterali și cultura electronică”.

Stimul dumneavoastră colaborator de la Salzburg încearcă să facă o analiză a celor două tipuri de cultură: „cea tradițională, în care au evoluat oamenii ca Răut și Cantacuzino, și cea electronică, dezvoltată recent...”. În acest dificil exercițiu de comparație, nerezolvat deplin pînă astăzi de esteticieni, semioticieni, critici literari și analiști ai culturii, domnul Danielopol aduce următoarele critici „tehnici informatiche

practicate prin mijloace electronice”:

- izolează utilizatorii, prin timpul alocației la computerul;
- poșta electronică (E-mail-ul) promovează „mesaje cu un stil primiv și nu lipsite de greseli de scris”;
- descurajează cititorul clasic de documente scrise în favoarea lecturării electronice de PC;
- „culturile electronice îl lipsește dimensiunea umană a personajelor multilaterale”;
- produce „săracirea intelectuală, în comparație cu cultura tradițională, în care comunicarea orală este bine dezvoltată”.

În concluzie, domnul Danielopol sugeră românilor că „va fi util să se imbine puternicele mijloace informative cu ancestrala tradiție a comunicației orale”.

Dorind să ajungă neapărat la o concluzie care să avantajeze generația domniei sale (50 de ani), Dan L. Danielopol produce o gravă confuzie, necorrectă (încă de nici unul dintre specialiștii revistei „22” actualul sfîrșit de secol dominat de cultura (serioasă, tradițională, multilaterală) scrisă s-ar opune noii culturi, de tip informational (electronică, superficială, inguste).

Trăiesc cu toții, în acest final de secol postmodernist și postindustrial, atât consecințele revoluției Marconi, cît și ofensiva agresivă a oralității (vezi fenomenul mediatic – radioul, televiziunea). De la amenințarea lui Platon, cum că literale i-au săracit pe oameni, și pînă astăzi, omenirea a uzat toate formele de exprimare în scris (din exterior), cu ajutorul unor semne – simboluri. Astăzi, din păcate (sau din fericire), cultura de tip oral este prezentă în viața noastră mai mult decît oricând. Putem spune, fără a greși, că trăim un al doilea secol de aur al oralității, după cel antic – grecesc.

Pînă și imensul volum de informații vehiculat prin intermediul Internet are valențe eminente orale, chiar dacă suportul prin care acesta se propagă este fișierul electronic (versiunea împimată).

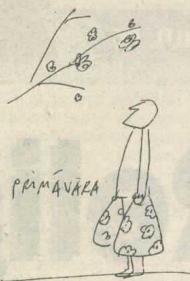
Trebue să recunoaștem că există unele avantaje ale culturii scrise (pe suport de hîrtie) în fața culturii orale (suport electronic + Internet):

- ușurința la lectură și posibilitatea unui feed-back rapid;
- o interfață fizică palpabilă, concretă, care îl atrage pe cititor;
- o formă facilă de parcursare a documentului, acces secvențial și ascendent (în sensul crescător al numărului de pagini),
- dar și multe slăbiciuni:
- perisabilitatea în timp (conservare defectuoasă),
- imposibilitatea unei parcurgeri selective, după anumite criterii (pe sistem hiper-text),
- imposibilitatea alcătuirii unor legături informaționale între documente (ca în cazul băncilor și bazelor de date) etc.

Domnul Danielopol se înșăla, desig-

ur, cind se grăbește să elogieze formele tradiționale ale culturii scrise, în defavoarea noilor forme electronice de acces la informație și de propagare a culturii. Computerul și știința informatică, biblioteca (știință cărții), informatica, tehnica muncii intelectuale nu sunt decît niște pîrghii prin care actualul om de cultură își definește nouă profil de cetățean al secolului retelelor de informații.

Ceea ce puțini analiști ai fenomenului cultural au remarcat este faptul că omul contemporan de cultură este, tot mai mult, un om de știință (în sensul în care au apărut și operează științele umaniste).

Așadar, pentru generația mea (30 de ani), Internetul, televiziunea, radioul, retelele de informații gen Internet nu sunt deloc un soi de subcultură a marii și anchilozației culturi scrise moștenite, polițiate și aduse la zid de către corifeii autotoni.

Poate că au venit timpurile ca, măcar prin intermediul Internet-ului, tinerii cetățeni români (net-izens) să poată călători liberi și nesupuși unor proceduri penibile de control (vize). Cu atât mai mult cu cît, se pare, Occidentul european, dar și democrație State Unite ale Americii penalizează tineretul român pentru marile păcate ale părinților noștri, care guvernează falimentar ce a mai rămas din speranța României.

Ion Vaciu
doctorand, Universitatea București
16 martie 1998

În multe din articolele, interviurile sau luările de poziție referitoare la rezistența românească anticomunistă se strecoară și o meninje legată tot de unicitatea noastră în lume, în Europa sau măcar într-o jumătate de Europă, cea estică, comunitată. Este vorba despre unicitatea luptei de partizani din România. Domnul Dejeu afirmă într-un interviu luat de revista „22” că „numai România a cunoscut acest fenomen de luptă armată anticomunistă în perioada altor ani”. Continuă, specificind: „în toate fările căzute în lagărul ruseșc a existat o opozitie la regimul comunist, dar nu de natură a bătăliei armate”. Ceea ce este, după părere mea, foarte discutabil (și, mă tem, și inexact). La ultima serată musicală la care a participat, domnul Liceanu a făcut o afirmație similară.

Români nu au fost singurii care s-au gindit la o luptă armată, iar organizarea acestor rezistențe românesti a fost defectuoasă, ea neavînd un centru de comandă, și rețea în întregul teritoriu. De aceea, cred că rezistența armată românească a fost una locală, individuală, grupurile acționând izolat unul de celălalt, fiind alcătuire din maximum cîteva zeci de indivizi. Ioan Gavrilă Ogoranu, în carte sa „Brazii se fring dar nu se îndoiesc”, arată foarte clar, fără de tăgădă, numărul neînsemnat al combatașilor (număr neînsemnat pentru a pune în pericol regimul prin acțiuni vaste).

Mișcări de rezistență mult mai puternice, decise au avut loc în Tările Baltice, Polonia, Ucraina sau Iugoslavia. Aceste mișcări auveau ca scop declarat zdobirea comunismului, a aparatului reprezis comunist, iar aceasta nu putea fi înfăptuită fără violență – spre deosebire

de cei din rezistența românească ce faceau total pentru a nu cauza pierderi „fraților români” îmbrăcați în uniformele Securității. Oare rezistenții români nu și-au dat seama că, în războiul pe care ei-l-au început luhnăr armelor în mihi, nu mai existau nevinovați, inocenți? Că cel care a îmbrăcat haina Securității sau a trădat este un inamic la fel de periculos precum orice dușman în timp de război?

Rezistența armată românească nu a fost unică în Europa comunistă. „Formațiunile militare ale mișcărilor fasciste WABSE și „Frații pădurii” din Estonia, „Crucea tunetului” din Letonia, „Lupii de oțel” din Lituană iau drumul rezistenței (în iarna 1944/1945 odată cu înaintarea frontului sovietic, n.n.) și vor da ultimele lupte, dintre care unele se prelungesc pînă în 1949. Începe un război de pacificare pentru sovietici, care vor recunoaște că au uciș mai mult de 30.000 de rezistenți” (Jacques de Launay, *Marea prăbușire* ed. POLIROM, Iași, 1996, p. 32). „Supraviețuitorii armatei din Kurlanda (armată germană) au plecat în captivitate, în timp ce cei scăpați cu viață aveau să ajungă în mișcarea de rezistență din Letonia” (idem, p. 34).

In Ucraina, Polonia, Iugoslavia rezistența împotriva germanilor a fost de două feluri: comunistă și naționalistă. Natural, naționaliștii aveau să lupte cu toată forță împotriva comunistilor (atât a rezistenței comuniste sau, mai departe, a autoritaților nou instalați, „guberniale”, cît și împotriva Armatei Roșii). In Ucraina s-a organizat UPA (Armata Ucraineană de Eliberare), care în timp războiului a dus lupte pe trei fronturi: împotriva germanilor, sovieticiilor și polonezilor. „În martie 1944, cind Armata Roșie a ajuns la granita Galatiului, pe sovietici îi aușteaptă cel puțin 30.000-40.000 de luptători UPA bine sprințini de populația satelor, spre deosebire de participanții comuniști” (Lettre Internationale nr. 23/1997 – *Timbul de hotar*, de Edouard Conté). Moscova a trimis în regiune peste 30.000 de agitatori comuniști pentru a anihila mișcarea (în jurnalul generalului Sănătescu există o însemnare foarte interesantă din 26 mai 1946: „NKVD-ul a părăsit Bucureștiul pe nesimțire”. Natural că nimenei nu și-a unde a plecat; se bănuiește că s-ar concentra în Ucraina, unde ar fi mișcări anticomuniste”). Luptele dintre ucraineni, naționaliști și comuniști au fost foarte dure, numai în regiunea Stanislavow fiind uciși, în toamna anului 1944, 1.500 de activiști sovietici.

Armin Kajowa (rezistența poloneză) s-a băut eroic în împrejurimile Liovului cu Armata Roșie (în timp ce Armata Română lupta cot la cot cu aceasta), dar a trebuit să se împacheze cu gindul că soarta luptului de hotar era peceteală. Lupte puternice s-au dat după 1945 între noile autoritați comuniști de la Varșovia și rezistența anticomunistă aflată sub comanda guvernului în exil de la Londra (anticomuniștii polonezi erau bine dotați datorită armamentului parăsăutat de britanici și americani destinați luptei împotriva germanilor).

In Iugoslavia, comuniștilor titosi li s-a opus mișcarea de rezistență a naționaliștilor și regaliștilor sîrbi condusă de generalul Draza Mihajlovici (mișcarea cetcărilor), care a fost decapitată numai după prinderea, „judecarea” și împușcarea lui Mihajlovici.

In România, mișcarea de rezistență a durat mai mult decât în celelalte țări mai sus menționate (pînă prin 1956), datorită caracterului său individual, de mică amploare, în timp ce în Polonia, Ucraina, Iugoslavia, Letonia, Lituană, Estonia rezistența a fost mult mai intensă, violentă, clară, decisă.

Toată admirarea și dragostea pentru cei care au avut curajul de a lupta cu arma în mînă împotriva comuniștilor români, dar singularizarea sau absolutizarea acestei lupte nu sluiește Adevărului pentru care ei au murit.

**Codruț Constantinescu, student,
Facultatea de Istorie, Universitatea
București, februarie 1998**

PREȚURI LA ABONAMENTE INTERNE

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti detinuti politici și veterani de război:

- Numai 12.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere 38%);
- Numai 9.500 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (reducere 51%).

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Liberăș

PRATIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SINT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sint, de asemenea, cu reducere:

- 15.000 lei pe 3 luni (reducere 23%); cu expediere la domiciliu;
- 12.000 lei pe 3 luni (reducere 38%), cu ridicare de la redacție.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

H.-R. PATAPIEVICI

Armata, ideea de armată și turiferarii ei

În ziua de 21 aprilie 1998, ministrul armatei, d-l Victor Babiuc, a dat publicității o declarație tâioasă. În numele armatei, cu care se identifică, d-l Babiuc cere insistent și cominatoriu încrearea „stăturilor la adresa Armatei” (firește, majuscula nu putea lipsi). Ceea ce ministerul armatei numește „atacuri” reprezintă critica la care a fost supusă încercarea adjunctului și predecesorului său de a legifera amnistierea „unora dintre faptele” care s-au petrecut în Decembrie ’89. Aș dori să discut în acest articol alergia la critică a unei instituții care, în virtutea faptului că este considerată națională, își arogă dreptul de a se supune selectiv și părtitor actului de justiție și ideii de dreptate. Mă voi referi, în special, la argumentarea ministrului care a propus amnistierea (Constantin Dudu Ionescu, PNTCD) și la retorica ministrului care pretinde pentru armată un regim de excepție (Victor Babiuc, PD).

Punctul de vedere al țărănistului

Cînd Constantin Dudu Ionescu, la acea dată ministru al Apărării Naționale, a declarat că va înainta guvernului, cit de curind, un proiect de lege privind amnistierea „unora dintre faptele” care s-au petrecut în Decembrie ’89, argumentul său a fost următorul: societatea românească are nevoie de „explicarea modului în care am avut de-a face unii cu alții în 1989, în așa fel încît să vindecăm rănilile pe care ni-le-am făcut unii altora”; or, conchide fostul ministru al armatei, atât reconcilierea societății, cît și încurajarea actului de justiție ar fi facilitate de amnistierea faptele din Decembrie. Să recapitulăm cauzistica fostului ministru: pentru țărănistul Constantin Dudu Ionescu, omourile, schinguiurile și arestările din Decembrie 1989 sunt, pur și simplu, „fapte”. Ceea ce pentru fruntașii PSDR încă mai erau „crime” și „încălcări ale legii”, pentru fruntașii țărăniști au devenit simple „fapte”. Represiunea de atunci, care, ca orice represiune, a fost în mod evident unilaterală, e interpretată de d-l Dudu Ionescu ca o producere reciprocă de răni: „au tras militarii în demonstranți, dar și demonstranții i-au rănit pe militari. Prin urmare, deși unii au murit, iar alții au rămas mutilați pe viață, să nu jignim rănilor morale pe care le-au produs ucigașilor și schinguiitorilor cei care s-au lăsat uciși și torturați. Revoluția, care, între alte lucruri remarcabile, a făcut posibilă și cariera de politician a d-lui Dudu Ionescu, devenit, nici mai mult, nici mai puțin, „modul în care am avut de-a face unii cu alții în 1989”. Cit despre ideea că actual de justiție ar fi încurajat de scoaterea faptelei de sub posibilitatea inculpării, ea seamănă leit cu principiul strîmb, potrivit căruia corupția nu cu degradarea onoarei personale are de a face, ci cu saturarea pecuniară a celui supus ispitei cu banul. Altfel spus: atunci cind se constată corupția actului de justiție, majoritatea covîrșitoare a comentatorilor manifestă o curioasă înțelegere pentru cel corupt, argumentând că, în definitiv, „renumerăția mică, după buget” este responsabilă de coruperea magistratului și nu etica sa profesională, care e nulă. În acest

mod, discuția este scoasă din domeniul responsabilității individuale și, scutită de condamnare, poate rătaci subtil în zona, neutră moral, a sociologiei. Ideea că onoarea unui funcționar public începe să funcționeze numai din momentul în care pretențiile sale materiale sunt satisfăcute (dar cind pot fi, în genere, satisfăcute nevoile materiale ale cuiva?) este la fel de falsă și de coruptă ca și ideea, profesată de ambii miniștri ai armatei, că ofișerii armatei române vor începe să spună adevărul despre revoluție numai atunci cind vor avea certitudinea că faptele lor sau ale colegilor lor vor fi fost deja amnistiate. Deoarece „onoarea” este o figură retorică frecventă a discursului d-lui Babiuc, voi adăuga că onoarea de orice fel, inclusiv cea militară, are raport numai cu principiile și nu are decât relații întâmplătoare cu nivelul salarizării sau cu exonerația de responsabilitate. Mai mult. Întrucât orice armată modernă este urmașă, în linie simbolică, a confrerilor

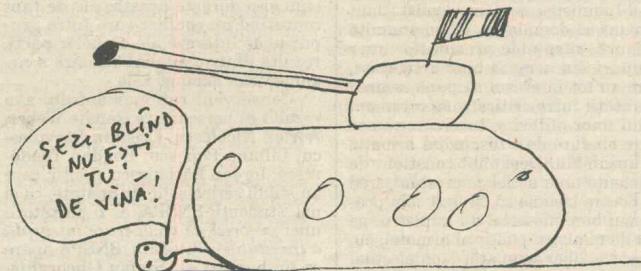
acționat în deplină legalitate, iar această legalitate este recunoscută și de noi, azi. I se poate replica d-lui ministru că ar fi rămas cercetător la Institutul de economie mondială, unde lucra sub Ceaușescu, dacă legalitatea în numele căreia apără acum armata nu ar fi fost abolită în Decembrie 1989. Strict logic vorbind, legalitatea comunistă este diferită de legalitatea statului liberal și, de aceea, nu se poate intemeia un argument de contingență po noțiune (cea de legalitate) care a suferit discontinuitate (prin revoluție). Aceasta se întâmplă deoarece nu noțiunea de dreptate derurge din ceea ce este definit drept legal, caz în care posibilitatea legală a de scoată armata în stradă ar fi avut aceeași valoare înainte și după Decembrie 1989, ci dreptatea este sursa legii, ceea ce face ca o aceeași stipulație legală să aibă sensuri diferite în funcție de sistemul de drept al societății respective. Or, dacă este așa, atunci argumentul d-lui Babiuc revine la afirmația discu-

copiii la grădiniță, cînd sunt certați de educatoare. Dacă este adevărat că a existat un război informațional cîști-gat de „teroriști” (cît de neserios sună invocarea acestor necunoscuți „buni la toate” în gura unui om care a fost ministru atît la Justiție, cît și la Internel!), atunci ar trebui justificat cum este posibil ca aceștia să fi beneficiat de o tehnică de diversiune superioară armatei. Cum poate susține în mod credibil d-l Babiuc că armata pe care o conduce este în stare să apere cu adevărat România, dacă o mînă de „teroriști” a putut să o țină în săh atîtea zile, timp în care, nesigur și derutată, armata împușca – inocentă, desigur – oameni nevinovați? Una din două: fie așa-numiții teroriști nu au existat, și atunci crimele puse în sarcina acestora trebuie preluate de cei care au avut, în Decembrie 1989, arme de foc și echipament miliară-diversionist perfecționat: adică de securitate și de armată, la instigarea emanaților de atunci; fie teroristii au existat, dar atunci vina volatilizării lor aparține și armatei, deoarece, ca singură forță militară rămasă după victoria revoluției, armata avea *datoria de stat* să îl prindă și să îl predea justiției: dacă nu a făcut-o, este fie pentru că e incompetență, cîz în care nu își poate îndeplini sarcina în vederea căreia este întreținută de societate, aceea de a apăra România, fie pentru că a primit dispoziția să îl facă scăpați, cîz în care armata este vinovată de a fi colaborat cu dușmanii revoluției, de vreme ce teroristii au luptat pentru Ceaușescu și *impotriva* statului liberal. Mă tem că, dacă urmărm firul acestui argument, departe de a reuși să exoneraăm armata de vina crimelor din Decembrie, ne rătăcim în niște solidarități din ce în ce mai vinovate, în care armata este mereu, fără posibilitate de ocol, parte.

Axioma de exonerare

În fine, mai rămîne argumentul de tip „ordinul se execută, nu se discută”. El curge astfel: deoarece supunerea este, în armată, incondiționată, nu cel care ucide este responsabil de ucidere, ci cel care a dat ordinul. Or, dacă există undeva o perfidie morală în argumentarea d-lui ministru al Apărării, aici e de găsit. Pînă acum am avut de a face numai cu erori de rationament sau cu vicii de interpretare, toate, se poate admite, datorate unui elan bine intenționat de a scoate armata din registrul suspiciunii. A venit acum momentul să respingem axiomă forte a tuturor argumentelor invocate de d-l Babiuc, axiomă care reprezintă *communis opinio* a tuturor celor care îmbrățișează ideea că, pentru tot ce s-întîmplă în Decembrie 1989, armata nu merită decît recunoștință și trebuie *integral* exonerată de vină. Ca orice băta de atac, axiomă forță a exonerării are două capete. La un capăt, este vorba de identificarea frauduloasă cu armata în întregul ei, ca instituție a statului, a acelor cîțiva ofișeri care s-au facut vinovați de deschiderea focului asupra mulțimii neînarmate. Această identificare nu doar că este logic ilegitimă, ea are și o clară intenție ofensivă, de înculpare morală în fața națiunii a celui care cere judecarea criminalilor. La celălalt capăt, axiomă forță a exonerării include afirmația că toată vina apartine lui Ceaușescu, iar Ceaușescu e mort, deci discuția e închisă; în general, toți comandanții care ar fi putut fi trași la răspundere pentru ordinele date sunt morți, deci nimici nu mai e vinovat, discuția trebuie închisă în lipsă de „comandanți suprini”. În concluzie, armata este nevinovată deoarece ea

(Continuare în pagina 4)

războinic și a instituției cavaleriei, punerea chestiunii adevăratului, de către un pretins apărător al spiritului militar, în termeni de tipul „voi rosti adevărul numai dacă mi se garantează că persoana mea fizică și pusă la rădăpost” este complet în afara onoarei războinicului.

Punctul de vedere al democratului

Ajungem astfel la textul d-lui Babiuc. Ministrul Al Justiției între iunie 1990 și octombrie 1991, ministru de Interne între octombrie 1991 și noiembrie 1992, d-l Babiuc este un profesionist al ministerelor și, firește, al adevărurilor de corp ale acestora. Pe moment, d-l Babiuc exprimă adevărul armatei. Motivele pentru care o face sunt, din punctul meu de vedere, secundare. Semnificativa mi se pare maniera în care înțelege să apere ideea că armata merită, într-un stat de drept, un tratament de excepție (al mintiri, deschiderea unor anchete judiciare și exprimarea unor critici nu ar putea fi interpretată, așa cum o face d-l ministru, ca „hărțuire” și „atac”).

[A] O primă linie de argumentare îmi pare a fi următoarea. Armata nu poate fi înculpată pentru crimele din Decembrie ’89 deoarece: (1) atât înainte de 1989, cît și după, atunci cind forțele de ordine nu pot stăpini situația, armata are obligația legală să intervină; (2) în Decembrie 1989 era stare de necesitate; prin urmare, armata a

tabilă că legalitatea comunistă este în continuare acceptabilă, ceea ce, în fond, implică presupoziția că orice crima a vechiului regim a fost fie justificată, fie întâmplătoare, terful fiind exclus. Altfel spus, dacă își menține argumentul, d-l ministru democrat al armatei va trebui să admită că sutele de mii de victime ale reprezinenii comuniste au fost ie justificate, fie întâmplătoare – și la fel trebuie să spunem și despre morții din Decembrie.

[B] O altă linie de argumentare căută să sugereze că armata a fost victimă împrejurărilor și a naturii proprii. Potrivit acestui argument, armata nu poate fi înculpată pentru crimele din Decembrie ’89 deoarece: (i) armata nu a fost singura forță care, în Decembrie ’89, a deschis focul împotriva demonstranților; (ii) armata a fost victimă unui război informațional și de intoxicare psihologică; (iii) în armată ordinul nu se discută, cîz se execută „întocmai și la timp”; prin urmare, dacă există vinovață, această trebuie căutată în altă parte: fie printre securiști, fie printre cei care au organizat diversiunile informaționale, fie printre „comandanți suprini”. Ce se poate replica acestui argument? Aruncarea vinii pe fosta securitate, în condițile în care fosta securitate a fost absorbită mai întîi de armată (1990), iar mai apoi s-a individualizat sub forma unor servicii de informații și de pază care fac parte din structura oficială a statului, este pueril. E un argument de tipul: „de ce numai noi? nu erau și ei acolo?”, pe care și-l aruncă

Armata, ideea de armată și turiferarii ei

(Urmare din pagina 3)

nu poate fi, în genere, inculpată. Într-adevăr, dacă acuzi fapta cîtorva ofițeri, vei fi acuzat la rîndul tău că ataci armata; și, deoarece axioma forță a exonerării admite că parteă este egală cu întregul, iar armata este „instituția fundamentală a statului”, rezultă că cine reprozează ceva cîtorva ofițeri se face automat vinovat de destabilizare națională, lipsă de patriotism sau chiar trădare. A recunoscut oricine aici mecanismul prin care susținătorii lui Dreyfus au fost stigmatizați în fața „patriotului național” francez, exact acum un secol. Acest mecanism este acum tacit reluat în argumentarea d-lui ministru democrat al Apărării, Babiuc. Or, trebuie spus apăsat și acest adevar banal: inculparea ofițerilor care au dat ordin de tragedie nu este deloc echivalentă cu inculparea armatei, ca instituție. Mai mult, d-l Babiuc se însăși și atunci cînd crede că armata care a tras în manifestanță este aceeași cu armata care a fraternizat cu ei: diferența dintre cele două armate este una de valori și de scopuri, și aceeași este și diferența dintre armata lui Ceaușescu și armata statului liberal, chiar dacă, în omenei și echipamente, compoziția ei a rămas neschimbată.

Mai prozaic, celălalt capăt al axiomei exonerării implică următoarea afirmație cîinăcă dacă există vinovații din sinul armatei, aceștia trebuie să fie ori morți, ori în afara atingerii justiției; iar dintre participanții activi la evenimentele din Decembrie, numai morții pot fi candidați la inculpare sau, după nevoi, la eroizare (cum s-a întâmplat uneori, aceste două ipostaze se pot succede la intervale scurte de timp). Cu acest ultim exemplu, sper să fi putut sugera temeiurile pentru care, în opinia mea, oricine îmbrățișează „axiomă exonerării” o face cu intenția perfidă de a discredită pe cel care, căutind adevarul, arată cu degetul spre infractor, și de a face imposibilă afirmarea dreptății, prin ascunderea infractorului sub decorațiile celui drept.

Scepticism și tristețe

În rest, sunt de-a dreptul jenat de a fi construit o arhitectură atât de complicată pentru a demonta falsitatea, în fond manifestă, a poziției susținute de cei doi miniștri ai Apărării. Singura apărare de adevară a punctului de vedere susținut de aceștia derugează numai și numai din poziția lor de putere, care, pentru mulți români, continuă încă să aibă o autoritate simbolică incontestabilă. În fond, între interlocutori normali, ar fi fost suficient să ne spunem doar atât: nu Armata este în discuție, ci cei care au decis să ucidă; este incompatibil cu onoarea militară ca generalii care au

ordonat să se ascundă în spatele soldaților care au executat; onoarea răzbăinicului este să plătească: luptind, atunci cînd a fost ofensat, îspășind, atunci cînd a ofensat la rîndul lui; cînd e vorba de viață și de moarte, legitimitatea ordinului nu mai poate sta în conformitatea lui cu regulamentele, ci numai în conformitatea lui cu spiritul dreptății; cînd uciți, esti singur cu conștiința ta: nici Dumnezeu nu mai este cu tine – să te indemne, justifice sau acopere. Aș mai adăuga că falsitatea „axiomei exonerării” poate fi demonstrată și prin exemplul oferit de recenta descoperire a contrabandei cu țigări desfășurată pe aeroportul militar de la Otopeni. Dacă axioma exonerării este adevarată, atunci fie armata în întregul ei e vinovată de trafic cu țigări, lucru cu care puțini ar fi de acord, fie, în ciuda tuturor dovezilor care pledează împotriva unor ofițeri, armata ar trebui să nu poată fi cerșetată în principiu de vina acestora, situație în care, pe viitor, toți infractorii se vor înrola în armată, pentru a-și duce, la adăpostul ei, profita bila meserie infracțională. Evident, situația reală este că cei vinovați trebuie să plătească, iar armata, ca instituție, nu va avea decît de cîştigat. Cine neva are mandat de reprezentant numai cît timp este demn; decăzut din demnitate, el nu mai poate, în genere, reprezenta.

Nu am deloc naivitatea de a crede că d-l ministru este un idealist. Sună convins că domnia sa, într-o anumită măsură, răspunde presunțiilor unor grupuri din armată bine articulate, care au tot interesul să pună semnul egalității între critica comportamentului unor ofițeri și încercarea unor forțe obscure de a discredită armata, în ansamblu. Deși sunt conștient de existența unor astfel de presuini, cred că fiecare trebuie să își facă cum poate mai bine meseria d-l ministru, pe cea de ministru politic al armatei, eu, pe aceea, liber asumată, de înțelept critic; domnia sa, să judece în funcție de posibilități; eu, să judecă în funcție de principii.

1. Numite în mod imprudent de un comunicat CSAT „instituții fundamentale ale statului”, armata și biserică (ortodoxă) cred că își pot aroga poziții de excepție în raport cu celelalte instituții ale statului civil și secular: armata, prin derogare de la ideea de justiție, biserică, prin pretenția unor ierarhi de a beneficia de un regim preferențial în legătură cu dosarele fostei securități. Or, se știe, numai posesorul de suveranitate poate stabili regimul excepției. Nici armata, nici biserică nu sunt suverane în ordinea lucrurilor publice: armata nu posedă suveranitate militară nici măcar în timp de război, iar biserică se bucură de suveranitate religioasă numai în domeniul transcendent.

Victor Babiuc, împotriva culpabilizării Armatei

Într-o declarație publicată pe 21 aprilie ministru Apărării, Victor Babiuc, și-a precizat poziția în legătură cu implicarea Armatei în revoluția din decembrie 1989. Potrivit ministru Apărării, în decembrie 1989, Armata a acționat în condițiile stării de necesitate. „Introducea una și peste tot militarii acționează sub prestatie de jurămînt și pe bază de ordin, ordin care este obligatoriu pentru subordonat” (...) Din prețările care se pot face asupra comportamentului unor militari (nu al armatei în general) trebuie distins între cei care au dat ordin și cei care le-au executat”. Ministru Apărării apreciază că cei care au executat ordinele nu puteau face altfel decît cîrscul de a încălca jurămîntul și de a răspunde pentru neexecutarea ordinelor. „Numai dacă s-a acționat din proprie inițiativă sau în afara (cu depășirea) ordinelor primite se poate pune problema răspunderii și pentru execuțanți. Problema amnistierii poate deveni obiect al deciziei politice doar pentru acei militari care au comis infracțiuni în acea perioadă (...) Pentru ce a făcut în decembrie 1989 Armata Română merită recunoașterea naționalei, nu hărțuiala la care este supusă astăzi”, se arată în comunicatul semnat de ministru Apărării. Pe 4 aprilie, fostul ministru al Apărării, Constantin Dudu Ionescu, se pronunțase pentru amnistierea militarilor care sub o formă sau alta au participat la represiunea revoluției. (I.A.)

În polemică dintre FSPA și SNSPA studenții sănă neglijati

Constatăm cu vădită surprindere și îngrijorare desfășurarea în ultimele numere ale revistei „22” a unui „dialog” pe teme profesionale și nu numai, dintre profesori de la FSPA și de la SNSPA, motivat prin așa-zisa apartenență politică diferită a acestora și avantajele mai mult sau mai puțin reale care decurg din acest fapt.

După apariția celu de al cincilea articol, polemică a degenerat, riscind să provoace o situație care nu avanțează pe nimenei. Deoarece în această polemică studenții par a fi o cantitate neglijabilă, ne simțim obligați să ne expunem punctul de vedere.

În replicile sale, domnul Cristian Preda se referea, în ceea ce privește instituția ai cărei studenți sănă, la o „cultură politică a adulataiei și ignoranței”, la o retorică de tipul „autocritică teorezată de la „Stefan Gheorghiu”, la „ingineri recalificați de la SNSPA”, care „invidiază” pozițiile ocupate de absolvenții FSPA. Toate acestea ar putea sugera că într-adevăr este vorba doar de un problemă de principiu – aceea a apartenenței la valori și atitudini profesionale diferite. Faptul că cele expuse de domnul Cristian Preda nu sunt chiar atât de principiale cum și-o dorește acesta, ele de fapt conțin un conflict surd între grupurile de interes ale ambelor părți, rezultând dintr-o analiză sumară a argumentelor domniei sale.

Consecentă raționamentului său rezultă că persoane ca Renate Weber, Adrian Niculescu, Cristian Părvulescu, Liliana Popescu, Bogdan Teodorescu, Iordan Barbușescu și alții, care au studii serioase în străinătate, ca și noi, studenți SNSPA, ar fi purtătorii unei „retorici de recuperare integrală a trecutului”. Totodată, SNSPA apare ca un bastion al „Stefan Gheorghisulu” și al fostei puteri, dar din nou lipsesc unele amănunte: domnul Ulim Spineanu, fost ministru PNTCD, predă în această instituție, domnul Iulian Fota și domnul ministru Sorin Pantazi au absolvit SNSPA, doamna deputat PNTCD Silvia Petrovici și doamna Georgea Ionescu (expert parlamentar PNL) studiază în această școală, și lista ar putea continua.

Toate acestea reprezintă precizări necesare din care reiese că domnul Cristian Preda, din necunoaștere situației sau, mai grav, din rea-voință, utilizând tehnici minciunii prin omisiune, a prezentat doar acea parte a SNSPA care îi servește argumentării sale partizane.

Desigur, este regretabil conflictul de interes care face subiectul articolelui, dar implicațiile cele mai grave se reperetează asupra studenților ambelor facultăți, aceștia avînd mult mai mult de suferit decît „combatanții”, și asupra societății în general, a cărei maturizare politică este întîrziată de neconstituirea unei serioase școli de politologie românească prin eliminarea, în acest fel, a bazelor asociației ale acesteia.

Mai mult, stigmatul aruncat asupra SNSPA se răsfringe în special asupra studenților, care se presupune că preiau și ei aceeași cultură a „adulataiei și ignoranței”, în defavoarea spiritului critic, ei putînd fi considerați ca riscuri astfel de afirmații drept agenți ai unui mesaj tributar trecutului comunist. Trecind însă peste această „greșeală”, aspectul cel mai important este ce opinie își vor forma studenții de la FSPA despre colegii lor de la SNSPA? Dar studenții de la SNSPA care se văd etichetați negativ odată cu școala lor, ca și cum ei nu ar

conta, de către profesori de la FSPA? Si ne mai permitem încă o întrebare: cum vor fi priviți toți absolvenții celor două instituții după ce profesorii lor și-au publicat polemicile? Rezultatul imediat este crearea unei imagini reciproce distorsionate între studenții celor două instituții, care afectează mai puțin relațiile dintre cele două facultăți, și așa tensionate, cît posibilele relații de colaborare dintre studenții de la FSPA și SNSPA și, de ce nu, și relațiile interpersonale.

Un alt aspect este că asocierea SNSPA cu foata putere creează imaginea unor studenți indoctrinați și, eventual, și în conformitate cu doctrina comunistă. Acești studenți indoctrinați ai Asociației Studenților din SNSPA au organizat în ultimul timp trei seminări publice pe probleme care privesc viața politică și socială din România, la care au fost invitați reprezentanți de la toate partidele parlamentare și ținem să subliniem, special pentru domnul Cristian Preda, și de la actuala putere, care au reprezentat de fapt majoritatea. Tot printre acești studenți indoctrinați ai SNSPA, îl invităm pe domnul Cristian Preda să vină și să se convingă de căi membri activi de partid din PNL, PD, PNTCD va găsi.

În mod special trebuie să precizăm, pentru a nu ne fi interpretate cele afirmate aici, că aparțin în primul rînd interesele studenților și implicit imaginile acestora, pentru că atunci cînd vor intra pe piață muncii să beneficieze de aprecieri obiective; că am făcut toate precizările despre SNSPA nu pentru a-i lua apărarea, ci doar pentru a completa cele afirmate de domnul Cristian Preda și că suntem interesați de o colaborare reală cu colegii noștri „mai puțin indoctrinați“ de la FSPA.

Sintem de acord cu opinia domnului Cristian Preda că este important felul în care arată lumea noastră și că ceea ce contează sunt culpele reale și nu cele mimate, și de aceea, dacă dinul dorește să continue această discuție, să vină și să se convingă de felul cum arată lumea noastră, a studenților din SNSPA, pentru a nu ne mai atribui în articole sale culpe mimate, de care nu știm cum să ne exorcizăm.

Închei, dorim să reluăm principalele urmări ale acestui „dialog constructiv” purtat în presă. În primul rînd, putem ajunge la un conflict chiar între studenți, care își fac o imagine nefavorabilă unui despre alții. În al doilea rînd, persoanele care află despre cele două facultăți doar din presă își vor forma o impresie și mai nefavorabilă despre ambele instituții, iar în al treilea rînd, efectele le resimt absolvenții pe piață muncii, deoarece, în loc să apară cu imaginea de specialiști bine pregătiți, ei apar cu o serie de etichetări „moștenite” din astfel de polemici, care după opinia noastră nu și au sens.

În speranță că démersul nostru a fost corect înțeles, credem că într-un viitor nu foarte îndepărtat, cel puțin noi, studenții din SNSPA, să avem ocazia să colaborem și cu domnul Cristian Preda, așa cum ne dorim să colaborem și cu studenții din FSPA. În plus, mai credem că dreptul nostru la replică reprezintă punctul final al acestui dialog publicistic găzduit de revista „22”.

Asociația Studenților din Școală Națională de Studii Politice și Administrative
(Titlul aparține redacției)

GHEORGHE GRIGURCU

Nemulțumirea domnului Pavel Câmpleanu

Scriam următoarele, în cuprinsul articolelor închinat cărtii domnului Stelian Tănase, *Anatomia mistificării, 1944-1989*, apărută în revista „22”, nr. 10/1998, sub titlul *O temă dramatică: „În 1956 are loc un turneu al unui grup de oameni de teatru din România la Paris, conceput ca o «operatie de spionaj», de insidioasă restabilire a contactelor cu diaspora, ca și cu mediul intelectual și politic francez: «Operația a fost orchestrată de secția de propagandă a CC al PMR, de Ministerul Culturii și de Ministerul de Interne. Delegația a fost numeroasă și împărtășită de destui agenți. Si personalităților artistice li s-au încredințat anumite roluri».* În legătură cu această manevră duplicitară, s-a păstrat o «informare adresată Direcției Treburilor CC al PMR», datată 3 VIII 1956 și semnată de P. Câmpleanu (nu altul decât actualul polilog „imparțial”). Se pot constata cu ajutorul acestui text nervurile dirijării oamenilor de cultură, urmărindu-se, firește, «îmbundătirea posibilităților noastre de acțiune în mijlocul emigratiei». Telecomanda aparține menționată drept «linia justă trăsătură din față, în ce privește modul de comportare a actorilor», iar rezultatul (producerea de iluzii politice!) e înfățișat astfel, nu fără cinism: «Deplina libertate de mișcare pe care a avut-o fiecare membru al trupei Naționalului a produs o impresie profundă atât asupra românilor din emigratie, cît și asupra francezilor. Telul de căpetenie: crearea unor agenți de influență, „o anume îndrumare la fața locului”, prin intermediul unor „necomuniști”: „Manolescu, Filotti, Sadova și alții să primească sugestia de a continua prin corespondență legăturile cu amici din Franța”. Vă mai amintiți, domnule Pavel Câmpleanu?». Rinduri ce mi se par în continuare pertinente, inclusiv întrebarea finală care a avut ecou! Un ecou concretizat printr-o „replică” pe care domnul Pavel Câmpleanu o publică în „22”, nr. 12/1998, sub titlul *Turul Teatrului Național la Paris – iunie 1956*.

Ne mînăște totdeauna împotrivirea unui interlocutor la evidență. Ne-am îngăduit să amintim și să comentăm succint fâșiosul turneu în marginea datelor foarte limpezi oferite de dom-

nul Stelian Tănase, coroborându-ne afirmațiile prin citate atât din domnul Tănase, cît și din domnul Câmpleanu (cel din urmă pus la contribuție în baza menționatei „informări” adresate „Direcției Treburilor CC al PMR”). Dacă domnul Pavel Câmpleanu nu e de acord cu cele relatate în *Anatomia mistificării*, deci dacă se simte cumva... mistificat, ar putea protesta în raport cu autorul cărtii. Dacă n-are nimic de spus în această direcție, nu înțelegem de ce-l nemulțumește comentariul nostru...

Și, totuși, între cele două poziții, credem, suficient declare, domnul Pavel Câmpleanu scrie suficient de tulbură: „Extins asupra evenimentului în ansamblul său, comentariul pornește de la premissa că singurul motiv pentru care puterea învinuindăceastă acțiune era promovarea propriilor sale interese”. Si oră n-a fost aşa? Ca organizator, din cabinetele CC-ului, al „acțiunii”, domnul Câmpleanu trebuie să stea cel dintâi acest lucru și să aibă onestitatea finală a certificării pînă la capăt. Dar domnia sa preferă a amesteca adevarul cu contrariul său, atribuindu-ne următorul silogism: „a) Orice acțiune inițiată de acea putere este prin definiție condamnabilă; b) Fiind inițiat de acea putere, turneul trebuie condamnat; c) Prin urmare, toti cei care au fost implicați într-un fel sau altul în respectiva acțiune au făcut, cu sau fără voie, jocul puterii“.

Firește că nu orice acțiune inițiată de puterea comunistă e, „prin definiție, condamnabilă“. De pildă, puterea comunistă, ca și cea nazistă, a facut curățenia orașelor, a distribuit pînă și i-a pedepsit pe (unii) răufăcători. Turneul în chestiune nu e condamnabil fiindcă a fost inițiat de acea putere, ci pentru că a fost manipulat de ea într-un chip diversionist. Nu toti participanții la turneu sunt de condamnat în principiu, ci doar cei ce au făcut „cu voie“ jocul puterii. Așadar recursul la abecedarul logicii nu-l servește prea mult pe domnul Câmpleanu...

O altă așezare a domnului Pavel Câmpleanu ne socorează: „Evenimentul nu este numai unic în deceniul al saselea, ci și cu totul opus politicii culturale a dictaturii staliniste din acea epo-

că“. Cu totul opus dictaturii staliniste! Cum aşa? Oare ne jucăm cu vorbele? Dacă ar fi cu totul opus dictaturii staliniste să ar cuvenit ca evenimentul în cauză să aibă un caracter democratic, ergo să se producă în circumstanțele deplinei libertăți. De fapt, a reprezentat doar o manevră astuțioasă, un act de „rafinament“ prin care regimul totalitar spera să obține multe multe succes decât prin metodele bătătorite. E greu de spus dacă acel nefericit turneu a folosit culturii, cum se întrebă, cu un nefondat aplomb, domnul Câmpleanu, însă și sigur că a folosit puterii. Cu atât mai mult cu că puterea malefică nu s-a mărginit doar la exploatarea lui intrinsecă, în sfera stabilirii unei supravegheri și a producării unor agenți de influență, ci și a sovîntăi a-l utiliză, după cum admite domnul Pavel Câmpleanu însuși, „drept pretext pentru dezlănțuirea celei mai înverșunate campanii de represiuni împotriva oamenilor de cultură“. A fost un act abject. „Simbolul tragic“ (sintagma aparținând interlocutorului nostru) al acestei duplicități pe care oficialitatea totalitară a extins-o și asupra raporturilor sale cu oamenii de teatru ce i s-au subordonat, făcindu-i jocul, îl reprezentă Marieta Sadova, indemnată inițial a stabili contacte „neortodoxe“ și a aduce în față cărti „interzise“, pentru a fi, chiar din aceste pricini, azvîrlită în temniță doi ani mai tîrziu. Din care motiv citim cu profundă neliniște atari tardive aprecieri ale domnului Pavel Câmpleanu: „Successul scenic, greu de descris, contactele libere cu oficialitățile și cu diaspora și absența unei defecțiuni au conferit turneului valențele celui mai persuasiv argument în favoarea unei politici de deschidere înafără, de liberalizare înăuntru și de respect față de valorile culturale ale țării“.

„Absența unei defecțiuni? Ce să însemne aceste frânturi de ferieră azvîrlite în pastă unui coșmar? Oare simula-

re libertății să fi echivalat libertatea însăși? Oare respectarea, de voie-de nevoie, a unui scenariu ideologic-politic să fi produs bucuria desfașurării armonioase a călătoriei oamenilor de teatru români în Franța? Iar dacă falsul predomină în cadrul turneului

in discuție, cum am mai putea vorbi, în cît de cît corectă conștiință, de valențele lui „în favoarea unei politici de deschidere înafără, de liberalizare înăuntru“, de respect autentic față de valori? Ceva nu e în regulă în discursul domnului Câmpleanu. Ceva nu e în regulă în organizarea cimpului domniei sale de conștiință. Sîntem departe de-a contesta domnului Pavel Câmpleanu „dreptul de a-și abandona rătăcirile tinerei“ și ne mărturisim sensibilizații de declarăția domniei sale că, neînregimentindu-se în vreun partid politic, a înțeles a onora astfel punctul 8 al Proclamației de la Timișoara. Numai că, vai, „partialitatea antistalinistă“ pe care ne anunță că o manifestă „de zeci de ani“, inclusiv prin publicarea, la New York, unei scrisori, presupunem vaste (în 4 volume), *Sociologia stalinismului* (regretăm a nu o cunoaște), ni se infițează... partjală. Domnul Câmpleanu pare dispus a blama mai curind stalinismul decit comunismul. A osin-di o exrescență a lui, e drept, cea mai oribilă, iar nu monstruosul organism ce i-a dat naștere, în întregime. Mai fiintează astfel de nostalgiici ai unui comunism „ideal“, „cu față umană“, „reformat“ etc., în relație cu care domnul Câmpleanu nu știm să fi adoptat o atitudine de detasare. Nu cumva domnia sa însăși se integrează acestei categorii amfibii? În al doilea rînd, interlocutorul nostru nu dovedește a se fi achitat explicit de ceea ce numește „obligația de a-și asigura responsabilitatea“ erorilor din perioada cînd facea parte din rîndul „militanților politici pentru instaurarea sau pentru funcționarea dictaturii staliniste“. Parolinia domniei sale are, din cîte cunoaștem, un caracter exclusiv teoretic, impersonal, iar nu unul autobiografic, confesiv. Procesul de conștiință pro-privu-zis rămîne ascuns. Ne aflăm în proximitatea acelei zone voioase în care adesea lucruri grave, esențiale, săintăzește între paranteze unei spornice amnezii, în timp ce concretele vitală, palpitindă, a memoriei e codom-nicină împinsă în regiunea burlescă a „amintirilor deghizate“. În al treilea rînd, chiar tentativa de „replică“ a domnului Pavel Câmpleanu, la care ne-am referit mai sus, nu ilustreză decit o dispersareabilă a chestiunilor, o ocultare a fondului lor, o -pentru a nu ocoli termenul propriu - diversiune la diversiune. Sau, spre a-i da cuvîntul la sfîrșit, din politețe, în invitatul nostru la polemică: „Ad vărată semnificație a episodului constă (...) în ambiguitatea lui“.

Criză în Televiziunea Română

Pentru informarea corectă și completă a opiniei publice Sindicalul Liber din Radio și Televiziune precizează:

În legătură cu ultimele dispute publice pe marginea crizei prin care trece Societatea Română de Televiziune, Sindicalul Liber din RTV precizează următoarele:

1. Directorul general actual al SRTV, Stere Gulea, a fost numit cu titlu interinar și cu mandat limitat de către majoritatea parlamentară constituită după alegerile generale din 1996. Această numire a beneficiat de susținerea directă a președintelui României, Emil Constantinescu.

2. Numirea domnului Stere Gulea în funcția de director general al SRTV s-a făcut prin forțarea Legii 41/1994, deși există soluția corectă și legală - numirea Consiliului de Administrație în SRTV, prin aplicarea prevedenilor legii la care ne referim, în vigoare la data respectivă, în vîgoare și astăzi.

3. Echipa managerială constituță după numire, precum și politica de programe promovată de această echipă, exprimă fără opțiunea politică a noii puteri instalate în România după alegerile din 1996.

4. În cazul în care salariații ai SRTV sau alte

segmente importante ale societății civile, prenumi și lideri de opinie din afara unității, politici sau de altă natură, consimnează nemulțumiri față de ceea ce se întâmplă în Televiziunea Română, reproșurile acestora credem că trebuie adresate exclusiv autorităților precizate mai sus, care tolereză această stare de fărădelege.

Față de cele preciseate mai sus, Sindicalul Liber din RTV declară:

1. Reformarea profundă a Televiziunii Române a devenit imperios necesară. Orice înțîrziere în acest sens adîncște criza, deja generalizată, existind riscul apariției unor stări de lucruri cu caracter ireversibil.

2. Reforma poate fi declanșată și finalizată numai de organismul numit de Parlament - Consiliul de Administrație, cu toate imputernicările și responsabilitățile prevăzute de lege - și nu de către actuala echipă interinară.

3. Revine partidelor politice parlamentare, aflate la putere sau în opozitie, obligația de a numi în cel mai scurt timp posibil Consiliul de Administrație prevăzut de lege, curmînd astfel orice polemică pe această temă.

Dumitru Iuga, președinte sindicat
22 aprilie 1998

Cazul Ghișe

Pe 21 aprilie, Serviciul Român de Informații (SRI) a format o comisie de anchetă care să stabilească modul în care o fotocopie a angajamentului semnat de primarul Brașovului, Ioan Ghișe, cu foșta Securitate a apărut în presă. Potrivit cercetărilor întreprinse pînă acum, documentul, aflat în arhiva sectiei judecătorești de la SRI, a fost fotocopiat în vara anului 1996. SRI a sesizat Parchetul General de pe lîngă Curtea Supremă de Justiție în vederea soluționării legale a cauzului și a tragerii la răspundere a vinovaților. Dumitru Buțan (președinte filială locală a Partidului Liberal), care a făcut public documentul a declarat că ar fi găsit fotocopia în cutia sa poștală. (I.A.)

Constantinescu premiat

Președintele Internaționalei Creștin-Democratice (ICD), Ricardo Calderon, aflat pe 21 aprilie la București, i-a înmînat președintelui României, Emil Constantinescu, premiul „Aristide Calvani“, cea mai importantă distincție a IDC. Emil Constantinescu este a patra personalitate căreia i se acordă acest premiu, după cancelarul german Helmut Kohl, președintele filipinez, Fidel Ramos, și fostul președinte chilian, Patricio Ayl Win. Potrivit declarației președintelui ICD, premiul răsplătește eforturile depuse de președintele român pentru instaurarea și consolidarea democrației în România. (I.A.)

România și obligațiile sale internaționale

Între 20 și 24 aprilie s-a desfășurat la Strasbourg sesiunea de primăvară a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Exact în această perioadă (24 aprilie) s-a împlinit un an de când Adunarea Parlamentară a hotărât încetarea monitorizării speciale a României pe probleme de respectare a drepturilor omului. Procedura de monitorizare fusese instituită odată cu admiterea României în Consiliul European, la 7 octombrie 1993, cînd acest organism european a ținut să urmărească dacă obligațiile și angajamentele României (lîber consumîte), privind reformarea instituțiilor, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale nu sunt simple promisiuni. Pe 24 aprilie anul trecut, constățind că România are voință să întreprindă reformele instituționale cerute, APCE a decis suspendarea monitorizării speciale a României (Recomandare 1.326), dar s-a convenit că după 12 luni această problemă să fie repusă în discuție. România s-a angajat atunci să îndeplinească cinci condiții de realizarea cărora depindea reluarea sau nu a monitorizării (Rezoluția 1.123). Cu puțin înaintea sesiunii de la Strasbourg, de săptămâna trecută, Comitetul de Miniștri ai CE a elaborat un document în care se aprecia că țara noastră este în măsură să-și ducă la bun sfîrșit angajamentele asumate anul trecut și a consemnat în raportul său că reluirea procedurii de monitorizare specială a României nu mai este necesară.

Pe 21 aprilie, la Strasbourg, organizația Amnesty International a făcut public un rapor în care semnală multe cazuri de încălcare a drepturilor omului în România. România a fost aspru criticată de organizația Internațională și pentru legislația deficitară în ce privește regimul penitențiarilor, prerogativele poliției, drepturile minorităților sexuale, situațiile de abuz asupra romilor. Primul-ministrul al României, Radu Vasile, aflat și el la Strasbourg, a protestat cu vehemență față de acuzațiile formulate de Amnesty, afirmando că încărcarea drepturilor omului în România nu este o practică curentă și că s-au luat „măsuri ferme în Codul Penal” pentru suprimarea discriminărilor. La fel de impulsiv s-a arătat ministrul de Interne, Gavril Dejeu, care a susținut că situațiile de abuz în care au fost implicați polițiștii români (semnalate de Amnesty International) reprezentă cazuri izolate și, de altfel, cei surprinși în astfel de situații ar fi fost deja sancționați. Mulți politicieni și reprezentanți ai mass-media au reacționat la rîndul lor foarte dur acuzînd Amnesty International ba de „amestec în treburile interne”, ba de dezinformare. Chiar reprezentantul în parlament al minorității romilor a ținut să-și spună părere: „În general, Amnesty International se cam bagă, cred eu, excesiv de mult în treburile României. Cred că problema încălcării drepturilor omului este un subiect care, în pragul mileniuului trei și al secolului XXI, nu ar mai trebui discutat decit, poate, prin Africa sau prin alte părți” – declară în Cronica Română din 23 aprilie Mădălin Voicu.

Pe 23 aprilie, comisiile juridice și de monitorizare ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, care trebuiau să îlăudă documentul Comitetului de Miniștri ai CE, au decis să amîne pentru sfîrșitul lunii mai această dezbatere. Problema reluată sau renunțării definitive la monitorizarea specială a României rămîne așadar deschisă.

Cînd, pe 24 aprilie 1997, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei hotără încetarea pentru o perioadă de 12 luni a monitorizării României, țărîi noastre îl-a „recomandat” ca în acest termen să îndeplinească cinci condiții pentru ca încetarea monitorizării speciale să fie definitivă. Unele dintre acestea sint de ordin general: declanșarea unei campanii de luptă împotriva xenofobiei, a rasismului (alineatul V din pct. 14 al Rezoluției 1.123), îmbunătățirea condițiilor de viață pentru copiii aflați în instituțiile de ocrotire ale statului, dezvoltarea unei campanii contra abandonului (al. IV). Altele au însă un caracter precis. Cînd alineatul I, pct. 14 al Rezoluției vorbește de „modificarea fără întîrziere a Codului Penal”, referîndu-se sătoare la obiect: s-a avut în vedere abrogarea art. 200 cu privire la tratamentul homosexualilor, modificări ale art. 201

nu a avut nici un rezultat practic – toate articolele enumerate mai sus sint încă în vigoare. La fel au rămas și alte asemenea articole referitoare, de data aceasta, la regimul de detenție din penitenciere, o altă cerință a Consiliului Europei (al. II din pct. 14, Rezoluția 1.123). „Sigur că există propuneri legislative privind îmbunătățirea regimului de detenție – arată Manuela Ștefănescu –, unele dintre ele chiar foarte bune, ca, de pildă, proiectul de lege privind modificarea regimului de execuție a pedepsei (cu introducerea ideii de efectuare a unei pedepse în favoarea colectivității, în funcție de natura pedepsei), proiectul de lege care priveste introducerea noțiunii de ofiter de probătune, un alt proiect care priveste demilitarizarea cadrelor din penitenciere. Toate aceste proiecte sunt pregătite, dar ele nu au intrat în

bună, încercată și anul trecut, în care s-a implicat chiar președintele țării (programul „Copiii României”).

Despre restituirea în integrum a proprietăților cu modificarea Legii fondului funciar și a Legii caselor naționalizate nu este cazul să mai discutăm. Luni întregi încercarea de modificare a acestor legi a înveniat relațiiile dintre PNȚCD și PD, pentru ca acum să se cadă de acord că ea este o problemă ce va fi rezolvată într-un fel sau altul abia spre toamnă. Deci cu mult peste termenul prevăzut în angajamentul luat de România.

Nu știm care vor fi rezultatele unei eventuale campanii împotriva xenofobiei și a rasismului. Oficialitatele române se întrează în a declara că așa ceva nu există în România. Atunci, nu-i aşa, la ce bun o astfel de campanie? O campanie pentru integrarea socială a romilor? Dar ei sunt „integrati”, declară totă lumea, ba chiar reprezentanții lor. Dacă într-adevăr toate acestea nu există, pentru ce România și-a luat angajamentul de a combate astfel de fenomene? Sau dacă astfel de măsuri trebuie luate, dar termenul de un an este insuficient, de ce nu s-a cerut un răzgaz mai mare pentru ca angajamentele să fie totuși respicate? Nu este vorba acum de intenții bune (care există), ci de ceea ce se întîmplă în realitate. De ceea ce România s-a angajat efectiv să facă într-un an.

De fapt, respectarea acestor termene este ea însăși o problemă. Nu a vrut sau nu a putut România să-și respecte angajamentele? Cel puțin cele punctuale referitoare la modificarea Codului Penal? „Depinde ce se intenționează”, crede Manuela Ștefănescu. Dacă se intenționează, cum ar fi normal, elaborarea unui Cod Penal și a unui Cod de Procedură Penală noi, modificate de la cap la coadă, în așa fel încît să fie armonizate perfect cu standardele europene, acesta este un proces de durată. Dacă s-ar fi avut în vedere doar eliminarea articolelor incriminate de Consiliul European, eu cred că se putea rezolva într-un an de zile”.

Nu cred că cineva și-ar dori ca România să aibă din nou parte de o monitorizare specială din partea Consiliului European. (Monitorizată va fi oricum, întrucât anul trecut s-a introdus un sistem general de monitorizare a situației drepturilor și libertăților fundamentale în țările membre ale Consiliului European, în egală măsură.) Probabil că, în urma documentului Comitetului de Miniștri ai CE, nici nu va mai fi monitorizată. Anii de zile însă actuala putere a incriminat fosta guvernare pentru că una declară și semnă în relație cu organismele internaționale și alta facea la întoarcerea acasă. Or, forțele politice aujușne la putere după noiembrie '96 n-ar trebui să cadră în același păcat.

IULIAN ANGHEL

Obligațiile pe care și le-a asumat România la întreruperea monitorizării – 24 aprilie 1997

Punctul 14 al Rezoluției 1.123

I) Modificarea fără întîrziere a prevederilor Codului Penal și ale Legii privind organizarea judecătoriească, care sunt contrare libertăților fundamentale așa cum sint ele enunțate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

II) Ameliorarea fără întîrziere a condițiilor de detenție și modificarea dispozițiilor legislative care permit abuzuri în detenția provizorie.

III) Ameliorarea condițiilor juridice, materiale și educative ale copiilor abandonați în instituții de stat, modificarea legislației în scopul facilitării adoptiei acestora, dezvoltarea unei campanii hotărîte împotriva abandonului.

IV) Modificarea legislației în materie de restituire a bunurilor confiscate și exploatate, mai ales Legea 18/1991 și Legea 112/1995, de o manieră care să prevadă restituirea lor în integrum sau compensarea echitabilă.

V) Promovarea unei campanii împotriva rasismului, xenofobiei și intoleranței și adoptarea tuturor măsurilor necesare în favoarea integrării sociale a romilor.

referitor la perversiunile sexuale (legături de art. 200), art. 205 și 206 referitoare la insulta și calomnia prin presă, art. 238 privitor la ofensa adusă autorităților, art. 239 referitor la ultrajul verbal (ofensa adusă unei autorități altă decît cea protejată de art. 238) etc. La fel de precis este și alineatul IV al Rezoluției, care cere restituirea în integrum a proprietăților cu modificarea Legii 18/1991 (a fondului funciar) și a Legii 112/1995 (a caselor naționalizate). România a consimțit la toate aceste obligații de care trebuie să se achite în decurs de un an, după cum reiese din Recomandarea 1.326 al. 2 (din 24 aprilie 1997): „Tinând seama de obligațiile și angajamentele de care România trebuie încă să se achite și pe care trebuie să le satisfacă în decurs de un an, Adunarea recomandă Comitetului de Miniștri să secondeze România în eforturile sale (...).” (subl. n.).

Obligații neonorate

În ce măsură s-a achitat România de aceste obligații am putut afla într-o discuție cu Manuela Ștefănescu, copreședintă Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki (APADOR-CH), și cu Ivan Fiser, cercetător la Amnesty International – Secretariatul internațional din Londra, care în aceste pagini explică poziția organizației internaționale cu privire la respectarea drepturilor omului în țara noastră. Punerea în relație a acestor puncte de vedere este firească. O bună parte a raportului organizației Amnesty International critică legislația deficitară a României din perspectiva respectării anumitor drepturi; or, tocmai la schimbarea acestei legislații convenise România în momentul ridicării monitorizării speciale. La rîndul său, APADOR-CH a tras de-a lungul timpului nenumărate semnale de alarmă privind nerespectarea drepturilor omului în România.

O parcurgere punct cu punct a acestor angajamente (a se citi obligații) arată că România nu a făcut aproape nimic din ce s-a angajat să facă. Promisiunea de a schimba unele articole din Codul Penal

Parlament. Ideile sunt bune, dar deosebită ele rămîn pe hîrtie. Există inițiative și în ce privește modificarea Codului Penal sau a Codului de Procedură Penală, dar ele sint la rîndul lor doar intenții lăudabile. Așa se face că, potrivit legislației în vigoare, o persoană poate rămîne în arest preventiv pînă la jumătate din maximul pedepsei prevăzute, ceea ce explică numărul foarte mare de oameni care se află în arest preventiv în penitenciere românești. „Dacă cineva fură din grădină vecinului două fire de usturoi, acesta este fură, pedepsit cu închisoarea de la 1 la 12 ani, îată, deci, că cineva care a furat două fire de usturoi poate să stea în arest preventiv 6 ani rînd să fie judecat” – explică Manuela Ștefănescu.

Singurul punct realment respectat din Rezoluția Consiliului European este cel referitor la îmbunătățirea condițiilor de viață ale copiilor aflați în instituțiile de ocrotire ale statului. Ordonația 26/1997 aduce multe îmbunătățiri în domeniul. Există și intenția instituției unei campanii de prevenire a abandonului – o măsură

POLIROM

Alina Mungiu-Pippidi (coordonator)

Dragos Paul Aligică, Teodor Baconsky, Markó Béla, Marcián Bleahu, Ion Bulei, Anton Carpinschi, Aurelian Crăiuț, Alexandru George, Adrian-Paul Iliescu, Sorin Ionita, Mihaela Miroiu, Dan Pavel, Alina Mungiu-Pippidi, Andrei Pippidi, Enyedi Zsolt, Alexandru Zub

Doctrine politice

Concepte universale și realități românești

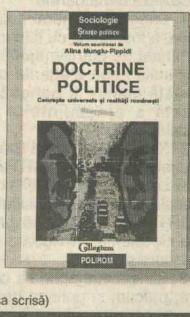
În pregătire:

Serge Moscovici, Norbert Bakerhus, David Randall, Psihologia socială a relațiilor cu celalalt

Radioul local (Ghid practic pentru jurnaliști) Jurnalul universal (Ghid practic pentru presa scrisă)

Comenzi Ia: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)217440 București, Bd. I.C.Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)6138978 Brasov, str. Toamnei nr.7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318 E-mail: polirom@mail.dnts.ro

NOUTĂȚI
aprilie '98

Dialogul cu autoritățile române – o formalitate

IVAN FIŠER, cercetător la Amnesty International – Secretariatul internațional din Londra

Domnule Ivan Fišer, ati participat la conferința de presă de la Strasbourg, unde ati și lansat de altfel raportul organizației *Amnesty International* privind respectarea drepturilor omului în România. Știți despre această conferință de presă sănătatea președintelui în România. Ce s-a întâmplat, de fapt?

Încă de cînd am intrat în sala de conferință, am avut senzația unei ostilități din partea ziaristilor români. Nu pot să spun că am mai avut vreo experiență similară. Am fost surprins să văd că jurnalii români au venit într-un număr foarte mare la Strasbourg. A fost o mare sănătatea ca ei să-și expună propriile opinii și să pună întrebări despre realitatea românească, din care să rezulte că concluziile din raportul nostru au fost greșite. Unul din delegații prezenți la conferință, care merită toată aprecierea noastră, este un parlamentar finlandez, Gunnar Jansson, primul raportor pentru România. Conferința de presă a fost interesantă și datorată prezenței lui.

Amenity International are aceleași criterii de monitorizare pentru toate țările, sau ele diferă de la o țară la alta?

Noi avem un mandat strict definit: putem monitoriza numai violările drepturilor omului. Evident că acestea sunt doar o parte dintre cele mai importante drepturi politice și civile. Monitorizăm respectarea acestora peste tot în lume, folosind aceleași principii. Există un departament special la Londra, care ne supraveghesază astfel ca să formulăm aceleași, sau aproape aceleași, mesaje și întrebări pentru fiecare țară.

Raportul despre respectarea drepturilor omului în România prezentat de Amnesty International la Strasbourg a fost special elaborat pentru această sesiune a Adunării Parlamentare?

Nu este un document scris anume pentru această ocazie. El rezumă mai degrabă preocupările noastre în legătură cu România: toate segmentele pe care noi suntem responsabili să le monitorizăm. Sîi cum ultimul raport de acest gen a fost scris cu trei ani în urmă, am avut mult de lucru pe informații acumulate în acești ani. În raportul nostru, noi nu ne-am referit special la rezoluțiile Adunării Parlamentare a Consiliului Europei și la condițiile impuse României în aceste rezoluții, pentru că problemele pe care noi le tratăm sunt mai cuprinzătoare decât cele din rezoluțiile CE. Pe de altă parte, ne-am dat seama că trebuie să fim cu un pas înaintea Consiliului Europei, pentru a ne asigura că și ei își fac datoria. Consiliul Europei are obligația de a se ocupa de respectarea drepturilor omului în toată comunitatea Europeană. De aceea ne-am gîndit că e potrivit să prezentăm raportul acum. Dar cred că efortul nostru se va mai prelungi multe luni.

Ce conține, concret, acest raport? Presa română a reținut din el doar cazurile particulare, despre care se spune că nu mai sunt de mult de actualitate.

În raport există o introducere generală în care noi oferim o panoramă a situației politice din România ultimelor 18 luni, după alegerile din noiembrie '96, care au fost considerate de toată lumea, inclusiv de noi, extremitate de semnificativă. În afara introducerii, în raport mai există trei mari capitoale de natură generală. Într-unul din ele, ne-am exprimat poziția în privința a opt legi pe care noi le-am contestat de mai mulți ani. Am cerut revizuirea Codului Penal și a Codului de Procedură Penală. Există un număr de alte legi, cum sunt Legea organizării și funcționării Poliției române (26/1994), Legea privind sanctionarea încălcării normelor de coexistență socială (Legea 61/1991), sau Legea refugiaților, care a fost adoptată abia acum doi ani etc. Toate aceste legi importante afectează, într-un fel sau altul, drepturile apărate prin mandat de Amnesty International. Am criticat în raportul nostru legi care nu se potrivește mandatului nostru, dar acestea nu sunt toate legile care garantează drepturile omului; astă se poate vedea din mai mare atenție acordată legislației române de asociațiile nonguvernamentale, cum este APADOR-CH. El ai un mandat mult mai larg pentru a critica legislația care aduce atingerile documentelor de la Helsinki – documente-reper.

Partea a două a raportului nostru se referă la delinquiții. Capitolul critică, în mare, autoritățile române pentru faptul că nu au produs o statistică completă a celor delinquiți în baza art. 200 Cod Penal, paragraful 1-4. Sîntem nemulțumiți pentru că, din noiembrie 1993, singurul tip de informație pe care am primit-o de la autoritățile române a fost de circumstanță, informație de genul: în ziua cutare, o serie de oameni au fost arestați în baza acestui articol. Astfel de informații ne-au venit cam de două ori pe an, dar ele nu arăta că oamenii au fost, în total, pedepsiți în baza acestui articol într-un an. Nu a fost niciodată vizibilă măsura în care acest articol a fost aplicat, iar noi nu am reușit niciodată

să aflăm că oamenii au intrat sub incidența lui. Unele informații pe care le-am primit de la Direcția Generală a Penitenciarelor au fost incorecte. Cel mai recent exemplu este scrisoarea pe care am primit-o în februarie a.c. de la directorul Direcției Generale a Penitenciarelor, în care el ne-a informat că în 1997 nu au existat sentințe de condamnare în închisoare în baza acestui articol în nici unul din penitenciare din România. Afirmația intră în contradicție cu informațiile pe care le-am primit de la același oficiu în data de 8 septembrie 1997. Am mai primit apoi informații de la trei oameni care au fost delinquiți în baza *articolelui 200*, paragraful 1. Sîi mai tîrziu am vizitat doi delinquiți și am vorbit cu ei. La sfîrșitul acestui capitol, noi descriem cazul Marianei Cetiner, destul de bine cunoscut în România. Ne-am bucurat că ea a fost amnistiată de președintele Constantinescu. Dar sintem îngrijorăți că ea a trebuit să petreacă 2 ani în închisoare doar pentru o propunere neagresivă adresată altui femei pentru a avea o relație.

[EMBARGOED FOR: 21 April 1998]

amnesty international

ROMANIA

A summary of human rights concerns

publicat pe larg rezultatele la care a ajuns Comitetul European pentru Prevenirea Torturii, care și-a publicat un raport propriu cu doar două luni în urmă și care confirmă în mare măsură ceea ce noi am constat de-a lungul anilor. Criticăm autoritățile române pentru refuzul unui dialog constructiv cu organizațiile noastre. Apreciem că autoritățile române ne-au răspuns la scriorii, dar nu au răspuns cu informațiile pe care le căutăm. Deci acest dialog este mai mult o formalitate, un schimb de amabilități. Sperăm că autoritățile române își vor schimba atitudinea. Ne preocupa în mod special să primim răspunsul pe care îl aşteptăm de la Ministerul de Interni.

La sfîrșitul raportului, am publicat un apendice cu situațiile la care am avut reacții de-a lungul anilor și răspunsul Ministerului de Interni. Am publicat ca atare informația respectivă, dar și toate întrebările pe care Amnesty International le-a pus. Citorii români vor putea să vadă ce a fost raportat la Amnesty și la ce concluzii am ajuns în baza propriilor noastre cercetări (interviu cu victimele, documentație suplimentară, declarări ale martorilor etc). Am mai arătat și ce alte întrebări am mai pus autorităților, la care acestea nu au avut nimic de răspuns. Cred că este simplu pentru oricine să stabilească dacă rezultatele cercetărilor noastre au fost imparțiale sau nu.

Cea de-a doua anexă conține investigații recente asupra cazurilor de tortură și tratamente neadecvate practicate de poliții și asupra cărora autoritățile nu s-au pronuntat încă într-un mod clar, deși toate aceste cazuri le-au fost deja comunicate. Probabil că în viitor apropiat autoritățile ne vor prezenta o soluționare a cauzelor.

Credet că aceste cazuri de încălcare a drepturilor omului semnalate de Amnesty sunt de natură să motiveze o reluare a monitorizării speciale a României de către Consiliul European?

Nu pot să răspund la această întrebare pentru că nu suntem care este cel mai potrivit mecanism de a îmbunătăți situația. Poate nouă prim-ministrul va lăsa măsuri, aşa cum a declarat pentru Reuters, dar noi vom schimba legile și a practicilor pe care le-am criticat. Nu credem că monitorizarea de către Consiliul European ar fi suficientă pentru realizarea schimbărilor pe care le cerem. Am văzut că monitorizarea primilor trei-patru ani de la admiterea României în organizație nu a dus la rezultate notabile. Ceea ce vom continua noi să facem este să presăram autoritățile române, dar și organizații internaționale și, în particular, pe cele europene să vegheze foarte și responsabil la respectarea drepturilor omului în România și să facă tot ce trebuie făcut în acest sens.

Interviu realizat de Iulian Anghel

N.C. MUNTEANU

Un test care

îngrijorează

Convenția Democratică n-a scăpat de griji odată cu rezolvarea crizei guvernamentale. PNȚCD a băgat de seamă cum cu întîrziere efectele perverse ale demisiei lui Victor Ciorbea nu numai din postul de prim-ministru, dar și din cel de primar al Bucureștiului. Iar cînd a băgat de seamă, a fost prea tîrziu. În ciuda presunților, pentru o dată foarte hotărît, Victor Ciorbea a refuzat să revină asupra demisiei din postul de primar. Astă înseamnă noi alegeri pentru fotoliul de primar al Bucureștiului, test electoral important, dar extrem de periculos pentru echilibrul atât de fragil dintre coaliție și opozitie, nu mai puțin fragil fiind și cel din interiorul coaliției. Actuala putere nu mai are de parte sa entuziasmul care-i-a asigurat victoria, victoriile din 1996. Nu mai dispune nici de efectul de respingere de către electorat a fostei coaliții din jurul PDSR-ului, după o stagnare de săpte ani, cu eșecurile aferente.

Exercitarea puterii eroadează și prestigiul, și popularitatea. Actuala opozitie nu se va priva să expună judecății publice eșecurile puterii, să întîndă treceutele promisiuni electorale pe patul lui Procust al realității. Sîi nu numai pe cele din București. Iar ne-implinirile nu-si pătine. Puncte importante din Contractul cu Bucureștiul, ca și din Contractul cu România au rămas simple promisiuni electorale. De votat, desigur, se va vota pentru fotoliul de primar al Bucureștiului. Însă, în cazul unui eșec al Convenției Democrate, rezultatul negativ ar putea să aibă efectul bulgărelui de zăpadă, extrem de periculos în cazul unor eventuale alegeri anticipate, dar chiar și al unor alegeri la termen normal.

În plus, nici unitatea Convenției nu mai este ce a fost odată. Tendințelor liberale de a se elibera de hegemonia apăsată a gerontocrației țărănești, li s-a adăugat defecțiunea Alianței Civice, numită de camădată „autosuspendare”. Se fac acum eforturi pentru readucerea pe calea cea bună a formațiunii civice, dar va fi greu de împăcat pragmatismul politic, care presupune compromis și compromisuri, cu radicalismul exigentelor morale ale Alianței Civice.

Nici măcar în PNȚCD opțiunile nu sunt la unison. Cel mai bine plasat dintre posibilități candidat este, desigur, Viorel Lis. Are avantajul experienței inter-ri-matului, dar și dezavantajul neîmplinirilor aceleiași perioade. Iată că a apărut și un contracandidat în persoana primarului sectorului 5, Constantin Chirătă. Firește, a apărut și ideea unui candidat unic al actualei puteri la primarie. Toate bune și frumoase, numai că Partidul Democrat nici măcar nu vrea să săudă de candidatura lui Viorel Lis. Vrea un candidat propriu și, în cel mai rău caz, va susține candidatul pe care îl va considera cel mai în măsură să facă efectiv ceva pentru București. Cu alte cuvinte, întărit de victoria din remaniere, Partidul Democrat își va negocia aprig evenimentul sprințul electoral.

Partidul Democrat a fost curtat și de opozitie pentru susținerea unui candidat unic. Dar e greu de crezut că va cădea în capcana unei bărci în care, alături de PDSR, se mai află PUNR, PSM și PS, deși posibilul lor candidat al actualei opozitii, doctorul Sorin Oprescu, nu e lipsit de perspective. Partidul Democrat nu-l vrea nici pe George Pădure, candidatul surpriză, propus de Alianța pentru București, alcătuitor din ApR și Partidul Umanist Român. În afară că plinge la televizor, motiv pentru care PD nu e interesat în susținerea lui, George Pădure are meritul de a fi fost singurul independent care a reușit să facă o breșă în victoria CDR la trececele alegeri electorale. Într-un timp, însă, a devenit membru în ApR, ceea ce ar putea fi un avantaj în plus. Dezamăgitii de politică, ca să nu mai vorbim de electoratul propriu din sectorul 1 PDSR, chiar și unii din dezamăgitii Convenției, ca să nu mai vorbim de electoratul propriu din sectorul 1 PDSR, ar putea face din George Pădure un adversar periculos pentru candidatul CDR, oricare ar fi acesta.

Miza aflată în joc, mai mare decât fotoliul de primar, va transformă alegerile pentru București într-un test foarte aspru pentru lumea noastră politică. Campania electorală nu va fi lipsită de duritate. Vor ieși la iveală lucruri interesante, fel de fel de documente, poate chiar dosare. La asta ne pricepem bine. Normal, cine cîștigă Bucureștiul se va afla într-o poziție ceva mai bună în cazul alegerilor generale. Anticipate sau nu. Scopul va scuza mijloacele. Pe toate.

17 aprilie 1998

Religia în

Pe 7 aprilie a.c. a avut loc la sediul Grupului pentru Dialog Social dezbaterea cu tema „Manifestările religioase în spațiul universitar”, inițiată la invitația GDS, în urma sesizării făcute de patru studenți la filosofie și drept (Remus Cernea, Mihai Ionașcu, Răzvan Paul și Cătălin Tenită). Ea a avut ca punct de pornire conferințele pe teme ortodoxe care se țin în aula mare a Facultății de Drept, icoanele aflate în sălile de curs și mai ales proiectul de construcție a unei biserici în curtea Facultății de Drept. Au participat la discuții membri GDS (Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Cristian Preda, Iustin Marchiș), Solomon Marcus, Mircea Flonta (profesori universitari), Renate Weber (președinta Fundației pentru o Societate Deschisă și copreședintă APADOR), Liviu Matei (director general pentru Relații Internaționale în cadrul Ministerului Educației Naționale), Victor Iancu (secretar general la Comisia Națională a României pentru UNESCO), Virgil Vlăescu (corespondent Radio România Actualități), studenti. Mediatorul dezbaterei a fost Magda Cârnci, membră a GDS. În aceeași zi a avut loc la sediul ASCOR (Asociația Studenților Creștin-Ortodoxi) o conferință de presă privind interzicerea de către Biroul Senatului Universității București a oricărui manifestare cu caracter religios. ASCOR consideră decizia Senatului o gravă încălcare a drepturilor constituționale și un atentat împotriva valorilor creștine. Publicăm în continuare fragmente din timpul dezbatelor ce au avut loc la sediul GDS.

Aula Universității nu este spațiu de propagandă

REMUS CERNEA: Pe 1 martie a.c., a fost sfântul locul din curtea facultăților de Drept și de Filosofie, pe care ar trebui să se construiască un lăcaș de cult ortodox care să numi Biserica Universității din București, Paracclisul Universitar Sf. Ioan Valahul. Dacă s-ar construi un lăcaș de cult într-un spațiu universitar, s-ar lovi în spiritul universitar, care trebuie să fie unul pluralist, al libertății de gîndire. În plus, în aula mare a Facultății de Drept se țin conferințe pe teme ortodoxe, care se desfășoară în maniera următoare: un invitat promovează ideile ortodoxiei și totodată critică catolicismul, scolastică, filosofia. Considerăm că aula mare a Universității nu este un spațiu pentru „propagandă”. Nu prozelitism, ci propagarea proprietății doctrine și lovirea celorlalte. În spiritul unei libertăți religioase și de gîndire, în aula mare de la Drept ar trebui să se desfășoare dezbateri în care să fie chemați reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, dar și ai altor biserici și ai societății civile. Noi nu reprezentăm nici o organizație, sănsem doar patru studenți care ne-am sesizat în față unui lucru care ni se pare abuziv.

Mă simt legat sufletește de acțiunile ASCOR

VIRGIL VLĂESCU: Sunt implicat în mișcările studențești din 1990. În '92 am ajuns la Asociația Studenților Creștin-Ortodoxi (ASCOR) și am fost unul dintre cei care au inițiat aceste manifestări din aula Universității din București. Afirmația că „se face propaganda” este foarte departe de adevar. Există casețe cu înregistrările conferințelor pe care ASCOR vi le poate pune la dispoziție. Eu nu reprezint aici ASCOR, dar mă simt legat sufletește de acțiunile lor. Înainte de '90 nu era posibil să informez omul despre propria sa credință. Aceste conferințe au început să fie organizate prin '92. Aș vrea să întreb dacă s-a interzis cumva de către vreunul dintre organele de conducere ale facultății desfășurarea vreunei dezbatere de genul celei despre care colegul meu a vorbit. Eu nu cred că, dacă voi atât fi vrut să desfășurăt acolo vreo dezbatere pe marginea oricărui subiect și dacă atât fi invităt preotii, studenți, s-ar fi respins acest lucru.

Nu putem umple Universitatea cu lăcașuri de cult

REMUS CERNEA: Noi nu sănsem împotriva construirii unui lăcaș de cult în spațiul de la Universitate, dar nu e potrivit ca acesta să fie al unui cult anume. Dacă am construi o biserică ortodoxă, atunci poate veni și catolicii, și protestanții sau evrei să-și construiască lăcașul lor. Si atunci am amplă spațiu acela cu biserici ale nemunăratelor culte legificate în România. Apoi, am fost de față la conferința părintelui Teofan Simaitul, în care au fost criticate catolicismul, scolastică și filosofia. În Statele Unite, de obicei, lăcașurile de cult sunt ecumenice. Există campusuri universitare care se întind pe kilometri întregi, un fel de minorașe, și este normal ca acolo să existe lăcașuri de cult. Or, în jurul Facultății de Drept sănț cel puțin 10 biserici ortodoxe. Nu se poate spune că studenții religioși nu au unde să se ducă.

VIRGIL VLĂESCU: Trăim într-o țară unde s-au declarat 87% ortodoci, nu în SUA, unde la 30 de

persoane într-un seminar sănț 25 de religii. Într-un astfel de context, și instituțiile statului trebuie să țină seama de drepturile majorității. Ai afirmat că s-a atacat scolastică. Scolastică este atacată în toate mediile filosofice din lume.

Nu se pot pune icoane creștin-ortodoxe în săli de curs

CRISTIAN VASILESCU: Fac parte din Liga Studenților din Facultatea de Filosofie. Spuneți că nu se impune nimic studenților care intră în facultate. Anul trecut, Liga Studenților din Facultatea de Drept a ajuns să pună icoane creștin-ortodoxe în sălile de curs. La noi, studenții sănț: umi arabi, alții atezi, alții de alte religii. Dacă spuneți că nu e cineva obligat să intre în acea sală unde se țin conferințe e un aspect al problemei, dar faptul că vîi cu niște simboluri religioase și le afișezi în spațiul universitar este altă problemă. Pe de altă parte, Universitatea București nu are nevoie, acum, neapărat, de o biserică, iar asociațiile studențești adună bani care ar trebui să ajute învățămîntul românesc, nu o anumită religie.

Linia de separație între instituțiile laice și religioase

MIRCEA FLONTA: Este explicabilă preocuparea confesiunilor pentru educația religioasă a tineretului. Ar fi greu să contesti rolul pozitiv pe care îl poate avea educația religioasă în trezirea conștiinței morale. În opozitie cu un mod de a vorbi care să-a incetătenit, „areligios” nu înseamnă ateu. Omul religios afirmă că știe ceva despre transcendență. Atel afirmă și el că știe ceva despre asta, numai că știe că nu există ceva. E și un al treilea tip, pe care prefer să-l numesc agnostic, care spune că dincolo de domeniul experienței nu putem afirma nimic cu valabilitate, dar putem să aderăm subiectiv la o credință sau alta. Dacă i-ai religios, în sensul acesta, nu mi se pare o culpă, ci o atitudine rațională, destul de răspîndită în rîndurile unei inteligențe onorabile. În decembrie 1995, s-a propus să se treacă la începutul Cartei Universitare precizarea că Universitatea din București se bazează pe principiile moralei creștine, ceea ce ar fi însemnat că am fi putut accepta cu greu în Universitatea București pro-

fesori care nu aderă la morală creștină. S-a propus atunci să se stabilească un patron pentru Universitatea București, ceea ce înseamnă că Universitatea a fost considerată de adeptii propunerii ca o instituție care ar trebui să devină una semiconfesională, pentru că era vorba de un patron al unui anumit confesie. În Germania a existat o discuție lungă în legătură cu prezența crucifixelor în unele școli din Bavaria. Discuția a ajuns pînă la urmă în fața Curții Constituționale de la Karlsruhe, care s-a pronunțat pentru înălțarea acestor simboluri. Un stat pluralist, care asigură toleranță, a considerat că o școală, atît timp cît este o instituție laică, nu una de învățămînt religios, nu trebuie să aibă asemenea simboluri. Apoi este vorba de construcția unei biserici. Cunosc multe instituții germane și nu am înțîlnit nici una în spațiul căreia să existe o construcție de acest fel, în afară de cazul cînd este vorba de o instituție care nu este laică. Acestea sănț fapte care arată încercări de a anihila linia de separație între instituțiile laice și cele religioase, prevăzută de Constituție, de *Legea învățămîntului și de Carta Universității București*. Aș vrea să atrag atenția asupra unui lucru: afirmația superiorității unei confesiuni asupra alteia nu se deosebește esențial de afirmațarea superiorității unei rase asupra alteia sau de afirmațarea superiorității unei națiuni asupra alteia. Dacă o confesiune este superioară celeilalte, atunci nu ar trebui să rămînem la teorie, ci ar trebui să procedăm în așa fel încît să-i aducem pe cei „rătăciți” pe calea cea bună, așa cum există o tradiție tristă de care Biserica Catolică se dezice astăzi.

Religia ține de intimitatea noastră

RENATE WEBER: Universitățile din România sunt spații publice, și nu private, fie catolice, fie ortodoxe. Studiul religiei și obligatoriu în învățămîntul primar, iar acum, cînd se discută modificarea *Legii învățămîntului*, se dorește extinderea studiului religiei (nu istoria religiei), pînă la învățămîntul liceal. Există o inițiativă legislativă care nu este numai antiavort, ci chiar împotriva mijloacelor contra-

Universitate

ceptive, invocînd un fond religios. Mai mult, se pare că se vrea punerea în discuție a învățării biologiei și filosofiei în școli, pentru că asta ar contraveni religiei. Cînd vezi că din atîtea părți vin atît de multe semnale, ai sentimentul că există o manifestare agresivă. Constat că nu toate religiile se manifestă la fel, nu toate cultele vor să invadeze spațiu public. Religia îne de intimidarea noastră.

Cred că reacția, poate excesivă, a ASCOR are legătură cu cei 50 de ani de ateism

IUSTIN MARCHIȘ: Vorbim de manifestări religioase și ar trebui să definim noțiunea de „manifestare religioasă”. Formularea „fundamentalism ortodox” nu o aud prima oară și nimenei din cei de față nu are curajul să argumenteze că există fundamentalism ortodox în România. Apoi, cuvîntul „propaganda” ar trebui să ne iașă din limbaj, pentru că ne amintește vremuri foarte triste pentru noi toți, nu numai pentru Biserică, și tot așa expresia „companie ortodoxă”. Ca om al Bisericii, care lucrează cu logosul, nu mă joc cu cuvîntele. Vreau să mă refer la aceste conferințe pe care le organizează ASCOR și la care a invitat mari duhovnici, ierarhi ortodocși. Eu am fost la cîteva și viață mărturisesc că și mie mi se pare că unele teme, mai ales întrebările care urmează unora dintre temele pe care le propun conferințiar sau tinerii, ating domeniul în care oamenii Bisericii nu sunt competenți. Dar eu nu cred că studenți catolici sau protestanți au cerut vreodată sala de la Drept și nu li s-a dat. Tret mai departe: dacă în Parlamentul României atîrnă o cruce sau o icoană (decî intr-o instituție ce reprezintă populația care și-a delegat reprezentanții), eu nu știu dacă e bine sau rău. Sint de acord că a le impune studenților să studieze religia în universitate este un lucru excesiv. Pe de altă parte, din puțina mea experiență de profesor de religie vă spun că tinerii, începînd cu copiii de grădiniță, și-au dovedit setea, dorința lor de a învăța un colind etc. Cred că nimineni dintre dv. nu are nimic cu tradiția acestui popor, inclusiv cu tradițiile ortodoxe. Ascultăm vorcă celor care se îngrijorează de această prezență aproape peste tot a ortodocșilor. Cred că reacția poate excesivă a ASCOR are legătură și cu cei 50 de ani de ateism, cu prozelitismul care vine din afară, cu manifestările atîtor studenți misionari din SUA sau din alte părți, pe care nu i-a opriț nimeni (eu nu știu de acord să-i oprim). ASCOR crede că noi ar trebui să ne apărâm, într-un fel, și tradiția bisericească.

Manifestările ASCOR identificînd românismul și ortodoxia cu caracter fundamentalist

GABRIEL ANDREESCU: Nu cred că cei prezenti au pus vreodată în discuție dreptul la opțiunea religioasă ortodoxă sau valoarea educației religioase. Discuția în legătură cu educația religioasă în școli nu s-a pus niciodată în termeni: „părinții nu au dreptul să opteze pentru educația religioasă”, ci s-a pus în termeni în care această educație religioasă devine obligatorie pentru copii și în fața dreptului părintelui de a alege nu mai există nici o alternativă. Au existat afirmații privind fundamentalism ortodox. O mișcare religioasă care tinde spre un stat teocratic poate fi numită o mișcare cu caracter fundamentalist. Ei bine, toate semnalele ASCOR, în declarațiile oficiale pe care le-a făcut cu diferite ocazii (și aici nu mai este vorba de o opțiune „personală”), exprimînd identificarea între românism și ortodoxie, au caracter fundamentalist.

LIVIU MATEI: Problema trebuie pusă tot în termeni juridici. O biserică în curtea Universității ar însemna consacrarea statutului aparte al ortodoxiei în interiorul acestei universități și cred că aceasta este sura neliniștii, nu faptul că studenții care se simt amenințați au ceva împotriva ortodoxiei. Vor să și păstreze libertatea de a se manifesta sau de a nu se manifesta ca ortodox sau a se manifesta ca apartinînd altor confesiuni.

CRISTIAN PREDA: De multe ori se afirmă că totalitarismul a fost un atac la adresa vieții private. E adevarat, dar cred că mai importantă a fost distrugerea totală a vieții publice. Felul în care arată spațiu public din '90 încoace ne îne de intimidarea noastră.

mare de felul în care arată el în democrații occidentale. E adevarat că după '90 fenomenul religios a tins să acapareze spațul public. Un lucru asemănător se întimplă și în Universitate. Se organizează rareori în aula Universității dezbateri pe alte teme. Problema este dacă Universitatea și spațul pe care îl reprezintă ea pot să tolereze asemenea discuții pe teme religioase. Cred că nu trebuie să le tolereze. Ministerul Educației Naționale ar trebui să participe direct la această dezbatere și să afirme răspicat o poziție, în fond, aceea a guvernului.

RENATE WEBER: Universitatea, bucurîndu-se de autonomie universitară, este îndreptățită să-și reglementeze intern felul în care se manifestă studenții și profesorii. Iar cei care vin la Universitate știu acest lucru. Nu le place, se pot îndrepta spre alte universități.

VICTOR IANCU: Se pune problema dacă icoanele din sălile de cursuri și din alte locuri ar trebui eliminate sau nu. Părerea mea e că nu. Aceste icoane nu sunt ortodoxe, ci creștine. Toate religiile din Europa sunt creștine.

S-a ajuns la un proces public al Bisericii

ANDREI CORNEA: Dar unele culte nu au icoane, de exemplu, reformații.

VICTOR IANCU: Avînd în vedere că 45 de ani nu a fost voie să existe nici un fel de icoană, poate că este și un fel de revansă. Cine nu este credincios și intră într-o sală unde este o icoană, să nu se uite la ea. Dacă Senatul dintr-o universitate va hotărî să se scoată icoanele, este dreptul său și nu se va întîmpla nimic. Dacă dai voie să se construască o biserică ortodoxă, în mod normal trebuie să permîti acest lucru și greco-catolicilor, apoi altora. Dar pot exista cazuri speciale, de exemplu, Universitatea din Craiova. În Oltenia peste 95% din cei credinciosi sunt ortodocși. Universitatea are spațiu pentru a permite construcția, dacă Senatul hotărăște. Trebuie să luăm lucrurile diferențiat, de la caz la caz.

ANDREI CORNEA: Dacă vrea domnul Vlăescu să-mi răspundă, aș vrea să știu dacă studenții ortodocși, fie că fac parte sau nu din Liga Studenților sau ASCOR, contestă caracterul secular al statului român, așa cum e el specificat în Constituție.

VIRGIL VLĂESCU: Nu pot răspunde în numele tinerilor ortodocși, pot să o fac în nume personal. Nu am cum să contest acest lucru, trăiesc în România și respect legile și Constituția. Domnul Andreescu a declarat că este vorba de un exces al manifestărilor ortodoxiste în spațiu universitar. Din ianuarie pînă acum s-au desfășurat 3 întîlniri în aula Universității pe teme de spiritualitate creștină. Pentru asta ne-am adunat aici, să discutăm dacă este un exces? Nu, ci ca să interzicem complet desfășurarea oricărei manifestări de acest tip. Spațiu public este un spațiu deschis tuturor manifestărilor. Dacă în Universitatea București există discursuri culturale pe principii atee, de ce n-ar exista și discursuri culturale pe principii creștine? Nu cred că morală creștină e ceva deziderabil pentru orice sunătoș.

Toate manifestările care susțin degenerarea morală (inclusiv cele care promovează homoseexualitatea) nu sunt interzise, în schimb manifestările noastre sunt interzise în spațiu public românesc. De aceea tinerii au ajuns la dezastrul spiritual de azi. Nu e un secret pentru nimeni că a scăzut nivelul educației, al culturii, al moralității. Pot argumenta: creșterea numărului de divorțuri, a ratei sinuciderilor și a violenței domestice. Noi ne-am înținut să discutăm dacă se pot desfășura manifestări de spiritualitate creștină în mediul universitar. Pînă la urmă s-a ajuns aproape la un proces public al Bisericii.

Senatul universitar nu poate lua o decizie contra unor principii constituționale

GABRIEL ANDREESCU: Revin la problema ridicată de domnul Iancu privind libertatea de exprimare și decizile pe care le poate lua Senatul Universității. Universitatea București este spațiu public, o universitate de stat. Senatul nu poate lua o decizie contrară unor principii constituționale. Există unor conferințe, a unor manifestări religioase nu se opune unor principii constituționale și Senatul poate decide că în spațiu universitar, din cînd în cînd, pot avea loc conferințe susținute de preoți, de teologi ortodocși. Așa cum pot să o facă și alte confesii. De ce în spațiu universitar, unde se discută despre naționalism, homosexualitate, societate informatică, nu s-ar discuta despre valorile creștine? Problema apare în momentul în care spațiu universitar este acaparat de manifestări religioase, confesionale mai precis. Adică, dreapta măsură a fost depășită. Mai există un nivel la care competența Senatului se oprește. Cînd se introduc simboluri ortodoxe sau catolice sau de alt gen într-o sală de curs, obligi pe toți studenții să studieze într-o atmosferă definită confesional, ceea ce este împotriva libertății lor religioase. Nu trebuie echivalat statul laic cu statul ateu. Statul laic este singurul compatibil cu o adevarată libertate religioasă. Domnule Iancu, ați spus să ne gîndim la cazul Olteniei: 95% sunt ortodocși. N-ar fi bine să ne gîndim acolo la o biserică ortodoxă? Din punctul meu de vedere, n-ar fi legal să fie o biserică ortodoxă într-o universitate de stat, exceptând cazul în care această universitate are dimensiuni confesionale, sub egida ortodoxiei. Să nu uităm că universitatea nu are ca scop dezvoltarea și întărirea vieții confesionale.

ANDREI CORNEA: Existența unei biserici ortodoxe în spațiu universitar este un marcat foarte puternic, confesional. Pot exista conferințe pe teme religioase, ca și pe alte teme, condiția este să nu se facă propagandă în mod fătîș. Mai e o chestiune de discutat, anume în ce măsură holul, care este public, unde intră toată lumea și care nu poate fi evitat, trebuie să fie ocupat, aproape violent, de o propagandă ortodoxă, chiar ortodox-naționalistă.

LIVIU ANDREESCU: Consecințele nefaste ale monopolului ASCOR pot fi limitate prin instituirea de către Universitatea București a unui cod de limbaj. Mă refer nu numai la termeni, ci și la un anumit tip de retorică, care să limiteze ceea ce se poate spune la astfel de conferințe. Lucrurile acestea s-au întîmplat, de exemplu, în 1978, în Statele Unite și de atunci astfel de coduri de limbaj au devenit comune.

Falsă optică asupra culturii

SOLOMON MARCUS: Cred că problema care se discută aici este parte a unei probleme mult mai cuprinzătoare, care îne de sănătatea unei culturi – în cultura românească, metabolismul între diferitele componente este bolnav. Și Universitatea București, unde lucrez de peste o jumătate de secol, și-a adus tributul ei. Ceea ce mă doare este că nici după '90 n-am putut vedea în Universitatea București dezvoltîndu-se acel dialog al religiei, filosofiei, științei, tehnologiei, artei, literaturii, care să dea acestor tineri capacitatea ca, din domeniul aparent restrîn în care lucrează, să aibă o vedere asupra întregii culturi. Cred că toate aceste conflicte își au obîrșia în această patologie. Se produce o falsă optică asupra culturii, în momentul în care nu ai o deschidere spre ansamblu.

Pagini realizate de ALICE TAUDOR

Aflăm din presă că Ministerul Educației Naționale analizează posibilitatea creării de locuri speciale în facultăți pentru tinerii romi. În acest scop se elaboră criterii speciale pentru admitere. Ministrul Educației Naționale, Andrei Marga, personalitate cu orizonturi europene asupra rosturilor sociale ale educației, este conștient de faptul că, pentru a se încadra în societate, această minoritate trebuie să-și formeze o elită politică și intelectuală care să reprezinte. În planurile MEN se au în vedere facultățile de drept, administrație publică, studii politice. La Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj au existat și pînă acum 10 locuri rezervate romilor, la specialitatea de asistență socială.

Se stie că minoritatea romilor se seamănă cu un trunchi de piramidă – nu are virf. Această populație se caracterizează printr-un procentaj ridicat de analfabeti, mulți absolvinți cu greu doar cîteva clase. În comparație cu alte etnii foarte puțini au studii medii, iar și mai puțini studii superioare. Ca și în cazul altor populații, există o corelație strînsă între nivelul educational și situația economică: o mare parte a romilor trăiesc în sărăcie și în mizerie. Această situație este dăunătoare nu numai pentru ei, ci și pentru întreaga societate, căci săracia și lipsa educației școlare și a pregătirii profesionale conduc la creșterea criminalității.

Contra conceptiilor rasiste, nici eșecul școlar, nici cel economic sau cel moral-cetățenesc nu sunt înscrise în cromozomii unei populații. În programul ereditar al romilor este fixată doar culoarea pielii și a părului, dar acest fapt constituie pentru ei un handicap, din cauza prejudecăților: la căutarea unui serviciu sunt întîmpinăți cu neîncredere și, în majoritatea cazurilor, refuzați; la reducerea personalului ei sunt primii concediați. Situația devine tot mai dramatică, avînd în vedere pauperizarea relativă a romilor concomitent cu creșterea ponderii lor demografice.

Situația nefavorabilă în care se află romii în prezent se datorează unor cauze istorice. Începînd din secolul al XIV-lea, în Principatele Române romii au devenit robi pe moisiile domnești, mănestirești și boierești. El puține fiinduți sau oferiti cadou soții puteau fi despărțiti, copiii luati de la părinți. Cei care preferau libertatea de a deveni nomadă primitivă, cea a privațiunilor și a nesiguranței. Pe la mijlocul secolului trecut, robia a fost desființată, dar romii nu au fost împroprietăriți, continuând să rămână marginalizați, situație care a continuat pînă în prezent. Romii trăiesc răspîndiți prin sate și orașe, ei nu constituie comunități compacte, fiind

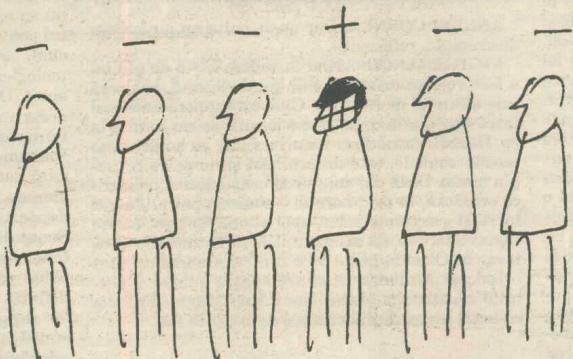
Discriminare pozitivă

- Situația romilor este dăunătoare nu numai pentru ei, ci și pentru întreaga societate
- Discriminarea pozitivă: locuințe, locuri în învățămînt și în servicii ●

peste tot minoritari. Cu excepția unor experiențe sporadice, ei nu au învățămînt, presă și cărti în limba maternă, nu au preoți și bisericile lor. Limba proprie o vorbesc numai în familie și între ei, iar mulți au și uitat-o; s-au assimilat din punct de vedere lingvistic, dar nu s-au integrat social și economic. Acest handicap economic și cultural, precum și dispersarea teritorială fac ca minoritatea romilor să nu aibă suficiență forță de coeziune; ei se cără între ei în loc să-și unească forțele pentru a putea progrăsa.

Din această situație defavorizată ei nu se pot ridica prin propriile forțe:

S-ar impune și un ajutor material masiv, cum ar fi construirea de locuințe pentru cei fără adăpost sau care locuiesc în cociobă, dar pentru o acțiune de a asemenea anvergură lipsesc fondurile. Astfel, rezervația unor locuri pentru romi în învățămîntul superior este minimul pe care putem, și chiar să sintem obligația moral, să-l facem. O intelectualitate bine pregătită – oricât ar fi de puțin numerosă la început – i-ar putea reprezenta pe cei din rîndurile căror s-a ridicat, ar putea lupta mult mai eficient pentru drepturile și interesele lor și totodată ar putea transmite spre confrății cerin-

părinții săraci nu pot asigura copiilor educația necesară și, prin urmare, aceștia vor rămîne tot săraci; un asemenea cerc vicios nu poate fi rupt decît prin ajutor venit din afară, din partea statului și a organizațiilor ne-guvernamentale. Pentru a ieși la lîman, această populație, care a suferit și suferă de o cruntă discriminare negativă, are nevoie de sprînjul întregii societăți, de discriminare pozitivă. Dîncolo de considerențele umanitare – sau, dacă vîrei, creștenie – societatea este profund interesată în rezolvarea acestiei probleme, căci prevenirea situațiilor care duc la criminalitate este oricum mai puțin costisitoare decît consecințele incalcării legilor, urmărirea și judecarea infractorilor, susținerea penitenciarelor etc., ne-maivorbind de imaginea țării în străinătate.

tele societății în care ei trebuie să se încadreze.

Dar discriminarea pozitivă nu ar trebui să se limiteze la învățămîntul superior; o populație are nevoie și de cadre medii. Mă gîndesc în special la pregătirea de învățători, profesori, asistente medicale, îngrijitoare de copii din rîndul romilor, care ar avea mai multă putere de convingere în privința necesității de a învăța, de a cunoaște și de a respecta normele igienice și ale planificării familiale etc.; s-ar impune facilități și în privința pregătirii pentru alte profesioni. Iar dacă în SUA una din cîile de ridicare socială a afro-americanilor a fost și este îmbătrânirea carierei militare și politienești, ce ne împiedică – în afară de prejudecăți – să oferim anumite avantaje tinerilor romi la angajarea în astfel de servicii? Un polițist rom ar pu-

tea să aibă influență mai mare asupra conaționalilor săi.

Unii se pronunță din principiu împotriva discriminării pozitive. Ei spun că astfel ar fi stirbită egalitatea dintre candidați, unii beneficiind de „privilegiu”. În realitate, o anumită discriminare pozitivă restabilește egalitatea în sensul a celor care pornesc cu dezavantaj. În familie, pentru un copil bolnav, se cheltuiește mai mult decît pentru unul sănătos; se acordă atenție sporită celui mai mic fată de cel mai mare. S-ar putea obiecta că această diferențiere este individuală, iar un tratament special pe bază etnică ar însemna un drept colectiv, noțiune deosebită de a fi unanim acceptată. Or, în numeroase domenii există discriminări pozitive cu caracter colectiv, pe care nu le refuză nimănii. În sport se organizează concursuri speciale pentru sexul slab, pentru juniori și alte categorii de vîrstă, iar mai nou chiar și pentru handicapăii motorii, pentru ca și ei să se poată bucura de victorii sportive. Toți pensionarii beneficiază de reducere la mijloacele de transport, de unii ai pensiilor mari. Exemplul ar mai putea continua. Numărul locurilor în școli și în servicii, care ar fi astfel ocupate „preferențial” de romi, este nesemnificativ față de numărul total al locurilor, astfel încît sănsele membrilor populației majoritar nu ar fi prejudecata. Împotriva față de discriminarea pozitivă ascunde, de fapt, o atitudine etnocratică, xenofobă. Dovadă este faptul că cei ce se opun cu maximă vehemență ideii de discriminare pozitivă cer un asemenea sprînj special pentru românii „minoritari” din Secuime: o clasă sau chiar și o școală pentru un singur copil român, sustinerea unei biserici ortodoxe pentru doar cîțiva enoriași etc. Aceste doleanțe ar fi justificate dacă situația economică a țării ar putea asigura același sprînj pentru toți minorității care sunt într-o situație similară; statul nu poate fi pentru unii mună și pentru alții ciuim. Dar aceasta este o problemă vastă și mai complicată; acum este vorba doar de minoritatea care se află în situația cea mai grea și care ar trebui să fie ajutată cît mai repede. Romii nu reprezintă o conurență reală pentru majoritari, mai ales în ocupațiile care cer studii; ei nu au un stat al lor care să poată fi acuzat de atitudine neprietenioasă; ei sunt într-un impas din care nu pot ieși prin forțe proprii. Datoria morală coincide deci cu interesul întregii societăți ca romii să fie ajutați, măcar în privința accesului la studii.

FÉY LÁSZLÓ
29 ianuarie 1998

ASCULTĂ

BBC

PROGRAMUL INTEGRAL
în BUCUREȘTI LA

UNIPLUS Radio

69.8

HUMANITAS
Carte care dă învăță

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRII

Tipuri mentale
de Daniel C. Dennett

Ştiință comunicării
in serie Tratate / Referințe

MARAMUREȘ

The Wooden Architecture of Maramureș
cu fotografii de Dan Dinescu

MARAMUREȘ

ANDREI CORNEA

Oameni onorabili

Există racism în România?

Pe data de 21 aprilie, a avut loc la Strasbourg o conferință de presă a organizației Amnesty International. Aceasta a prezentat un raport destul de întunecat asupra respectării anumitor drepturi ale omului în România. Mai ales au fost amintite tratamentele discriminatorii, bătăile și chiar torturile la care sunt supuși de către poliție de obicei membrii unor minorități etnice – romi sau sexuale – homosexuali. Multe dintre aceste fapte sunt bine cunoscute, fie că au apărut în presă sau la televiziune (inclusiv TVR), fie că au fost denunțate de alte organizații, precum APADOR-CH, ori, recent, iarăși, de un raport difuzat de Ambasada SUA la București. Amnesty International este, pe de-ală parte, o organizație cu o mare autoritate, care nu s-a sfidat și nu se sfiește să critice îndreptate cele mai puternice și mai influente. Ea poate designa greșii sau exagera, ca orice instituție omenească, dar reacția extrem de iritată a autorităților românești, cît și a unor organe de presă a fost ridicolă și chiar a mărit, în loc să incerceze, suspiciunile.

Protestează acestor voci, că anumite cazuri au doar un caracter izolat, nu mulțumesc decât pe cei care nu vor să vadă realitatea: în fapt, în România există un *răism* nedeclarat îndreptat împotriva romilor, atitudine ce are caracter de masă și care este asumată cu mai multă sau mai puțină discreție de poliție și justiție și promovată adesea de mass-media private sau publice.

Că așa stau lucrurile telespectatorii au putut să-și dea seama chiar din Jurnalul TVR care transmisesse, colorată cu indignare „patriotică”, știrea privitoare la raportul lui Amnesty International: într-un reportaj din cuprinsul același emisiuni, se prezenta faptul că, într-o familie de romi, un băiat de șase ani a încercat să-și înjunghe sora mai mare. Apoi, într-un alt reportaj, relatăndu-se despre o serie de furturi de găini și porci din mai multe comune, furturi ai căror făptași nu fusese să prinși, s-a menționat totuși că poliția crede că autorii delictelor sunt „igani dintr-un sat din apropiere”. În primul caz de mai sus, indicându-se rasa sau etnia familiei, s-a sugerat că asemenea turpitudini nu pot avea loc în familiile românești; în cel de-al doilea, a apărut evident mai întâi că poliția acționează discriminatoriu și că acuză, fără probe suficiente, pe romi ca o chestiune de principiu, iar apoi că televiziunea publică preia senină, învețind cu autoritate, asemenea acuzații, uitând nu numai de prezumția de nevinovăție, dar și de etica jurnalistică.

În ziarul *Adevărul* din 22 aprilie, după ce pe prima pagină d-l Adrian Ursu se indignează de ceea ce, în numele lui Amnesty, au comunicat „doi imberbi europeni” (sic!), dar se și felicită pentru faptul că a luat sfîrșit „șanțajul monitorizării” din partea Consiliului European, pe ultima pagină, d-l Bogdan Chiriac vrea să afle de la ambasadorul Austriei la București de ce ministerul de Interne austriac a cerut Ungariei să introducă vize pentru cetățenii români. Fișește, sătem cu totul împotriva unei astfel de măsuri, care, pe de-o parte nu rezolvă problema, iar, pe de-alta, ar constitui un tratament discriminatoriu pentru cetățenii români. Cum vede însă problema discriminării d-l Chiriac? „Cu

discriminare” – am zice: într-adevăr, cind i se spune că Austria este îngrijorată de numărul mare de delincvenți cetățeni români, sesiză în Austria prin Ungaria, d-l Chiriac întrebă însă: „Să înțelegem că românii sunt mai predispuși la crimă decât alte popoare?”. Ambasadorul neagă, dar invocă statistici. Jurnalistul revine: „Printre cetățenii români sunt persoane aparținând minorităților din România? Igani de pildă?”. Ambasadorul replică ferm: „Nu știu, noi ne uităm la pașapoarte, nu la culoarea pielelor”.

Cred că, dacă autoritățile austriece s-ar uita într-adevăr la culoarea pielei și nu la proveniența pașapoartului atunci cind ar cădea o viză, d-l Chiriac, și mulți asemenea lui (cum ar fi d-l Horia Alexandrescu, pentru care a fost vorba, la

Strasbourg, despre „un așa-zis raport” „impins în față” pentru discreditarea nației, *Cronica Română*, 23 aprilie), ar fi foarte mulțumiți. El respinge cu indignare și pe drept orice discriminare negativă la adresa românilor, în raport cu ungurii sau cu cehii, dar ar accepta imediat o discriminare pozitivă a românilor „albi” în raport cu români „colorați”. Nu-i asta racism? Iar dacă astfel de relatări și de interviuri apar la Televiziunea Națională și în cel mai important cotidian al țării, iar indignarea față de raportul lui Amnesty International împărtășită chiar și de oficialii români, să ne mai mirăm că huliganii de pe stadioane zbiră: „O sută de mii de ciori – soluția Antonescu”?

„Virtuțile“ intoleranței sunt indivizibile

Foarte puțin se vorbește despre racism în societatea românească (a făcut-o totuși, admirabil, Mircea Mihăiescu, în *România literară* nr. 15). Românilor le place să credă despre sine că sunt profund toleranți și că diferențele „accidente” ale istoriei sunt întâmplări și că reproșurile ce li se mai aduc sunt calomnii. Și totuși, intoleranța sub diferențele ei aspekte rămâne masivă și îngrijorătoare.

Și nu mă refer acum în mod special la anumite partide considerate extremitate sau ultra-șovine, parlamentare sau extra-parlamentare. Reduse la propria lor dimensiune, aceste partide nu vor reprezenta niciodată mai mult decât o minoritate, gălăgoasă poate, dar incapabilă, singură, să pună în pericol democrația. Spun „singură” fiindcă problema este că aceste grupuri primesc aliați voluntari sau involuntari din partea unor grupuri, personalități, jurnale ce reprezintă curente principale ale societății românești, considerate în mod curent drept democratice.

Evident, luările de poziție rasiste, antisemite, șovine sosite din *curentul principal* sunt mai atenuate, mai nuanțate și mai ales sunt parțiale. Dar aceasta nu le înconțează. Cutare, precum d-l Cristian Tudor Popescu, este liberal în economie, dar cu simpatii antisemite, așa cum arată elogioase la adresa lui Roger Garaudy, condamnat pentru antisemitism în Franța și Elveția. Recent, același jurnalist a scris și un articol de un sexism extrem și scandalos, împotriva căruia a protestat, pe bună dreptate, d-na Mihaela Miroiu, în „22”.

Altcineva, precum senatorul Pruteanu (dar și, surprinzător, d-l Alex Ștefănescu), este împotriva anumitor drepturi ale minorităților în învățământ și administrație, dar detestă, chipurile, la modul general, șovinismul. Altcineva (și am dat mai sus unele exemple) este în favoarea drepturilor omului, dar numai în *principal*, altminteri și revoltat pe „șantajul de la Strasbourg” și crede în teoriile conspiraționiste. Altcineva (precum Octavian Paler) și pentru democrație, dar îi detestă pe așa-zise „europeni de nișări”.

Or, ar trebui sătă că „virtuile” intoleranței sunt indivizibile și că formele atenuante le prevăstesc aproape întotdeauna pe cele virulente, atunci cind reacția organismului social este anemică. Nu te poți declara „democrat” în general, ori „liberal” în general etc. Atâtă vreme cît te poticești în cazul particular. Răsimbul, șovinismul, antisemitismul, sexismul se compun din „cazuri”, fiindcă oamenii își, care îndură efectele lor, sunt „cazuri” și nu entități generice, transpersonale.

La toate acestea ar trebui, desigur, adăugată și ofensiva recentă a Bisericii Ortodoxe, extrem de conservatoare în concepții, ostilă în fapt statului secular și neutră, care susține o organizație fundamentalist-ortodoxă precum ASCOR și care, acum, dorește să-și spună cuvintul direct și în politica țării. Cumva un „cas izolat” și aceasta?

Difuzorii voluntari ai extremismului

Sunt convins că mulți vor spune că exagerez și că trec cu prea multă ușurință peste diferențe și nuanțe. Într-un fel, aceștia au dreptate. Dar mi-am propus să priveșc din perspectiva multor oameni obișnuiti, a multor tineri mai ales, care nu fac, de obicei, distincții fine și nu acordă credit nuanțelor. Ei pot, desigur, să nu se implice cu limbajul, atacurile etc. din *România Mare*, dar, totuși, mulți dintre ei sunt conduși să admittă că, în fondul lucrurilor și trecind peste exagerări, asemenea publicații ar putea avea ceva dreptate. Cum se produce o asemenea persuasiune? Simplu:

Este Vadim împotriva ungurilor? Este și, poate, merge prea departe – spun ei. Dar s-ar părea că și Pruteanu, care este un om *onorabil*, prezent zilnic la TVR și cu rubrică permanentă în *Dilema*, este împotriva lor. Este Vadim împotriva țiganilor? Desigur; dar, iată că și Televiziunea Română sau ziarul *Adevărul* par să adopte uneori formule rasiste, iar ele sunt instituții onorabile, firește. Conspiră evrei, ori francmasonii, ori altă „organizație secreta”? Așa susțin publicațiile extremiste; dar nici susținătorul lui Roger Garaudy în România nu-i departe de astfel de teorii, or, el este redactor-șef la două publicații importante, democratice, deloc marginale și o prezență continuă la Pro TV; om *onorabil* și el, nu-i așa? Sunt homosexuali, iehovaști, ori atei (sau numai sceptici) o plagă? Așa se spune de către unii și aceștia sunt, poate, extremiști. Dar o spune și Biserica Ortodoxă și există vreo altă instituție mai *onorabilă*? Sunt anumite instituții precum Consiliul European, FMI, Amnesty International etc. împotriva României? O pretind nu numai gazetele periferice a căror mărturie ar putea fi respinsă, cărți dubioase ce zac doldora pe tarabe, dar lucrul este sugerat, fie și indirect, și de vocile ce aparțin, instituțional, *curentului principal*. Mă refer, de pildă, la un serial conspiraționist transmis săptămâni în sir de Televiziunea Română, studioul teritorial Cluj și a căruia idee centrală era că un număr foarte limitat de organizații secrete piramide conduc lumea. Problema nu e că, să zicem, Pavel Coruț scrie astfel de de instituție, orice s-ar spune, *onorabil*.

Afirm, prin urmare, că, dacă extremismul politic sau ideologic, de orice specie, mai reprezintă un pericol pentru România, aceasta nu se datorează numai proprietelor sale forte și nici măcar și nici numai actualiei conjuncturi economice sumbre, care i-au facilitat ascensiunea. Pentru ca extremismul să-și facă lucrarea propagandistică și să contamiñeze o majoritate, el pretinde că are agenti și înainte-mergători, care să-i formeze o atmosferă favorabilă și recepțivă. El are nevoie de difuzori voluntari, aparținând *curentelor ideologice și politice principale*, asociații unor instituții respectabile și respectate, ce dețin, mai ales în ochii oamenilor obișnuiți și ai tineretului, multă autoritate și credibilitate.

Mai ales, deci, el are nevoie, în acest rol, de oameni care par, sau chiar sănătă, prin sine, ori prin poziția ce o ocupă în viața publică, ori prin instituția pe care o servesc, foarte *onorabili*. Sau nu sunt?

NEWAY

Emil Brumaru
DINTR-O SCORBURĂ
DE MORCOV
(Versuri)

Mihai Ursachi
NEBUNIE ȘI LUMINĂ
(Versuri)

Luca Pițu
LA CAFENEAUĂ
HERMENEUTICĂ

Ion Creangă
POVESTEÀ POVEȘTILOR
Mircea Nedelciu
POVESTEÀ POVEȘTILOR GEN. 80
Comenzi: C.P. 26-38 București

Definiția mentalității

... pînă cînd mentalitatea oamenilor n-o să se schimbe... " Am auzit această frază, rostîtă cu dezamăgire, de multe ori. Ea instala o complicitate între ascultător și cel ce-o rostea, de parcă amîndoi ar fi înțelese ce e mentalitatea. Cuvîntul are un sens difuz în vorbirea curentă. E și normal. Așa cum apă e mediul în care înoață peștele, mentalitatea e mediul în care înoață ideile și actele noastre de comunicare. Trebuie să faci efortul de a ieși din ea pentru a vedea că ea există, că are o consistență materială, și că mentalitatea nu e normalitate ideală. Mentalitatea e suma ideilor pe care toti le luăm de bune fără verificare, în mod tacit.

Definiția riguroasă a mentalității e „suma reprezentărilor sociale dintr-o cultură“. Reprezentările sociale sunt bunurile simbolice cu care gîndim și comunicăm. Cînd spunem, de pildă, „tigan“ cuvîntul are numeroase conotații simbolice. El nu transmite numai informație neutră. „Medic“ nu ne informează numai despre profesia cui-va, ci ne informează despre prestigiu, statutul social și avere persoanei.

Mentalitatea e o formă de ideologie nesistemizată, vagă, răspîndită la scară întregii societăți. Diferențe dintre om și animal e că omul reacționează la intenții, nu la stimuli. Intenția este să îl construiască simbolice. Mentalitatea este presiunea culturală (nu doar morală) care tinde spre menținerea unei situații culturale.

Mentalitatea e locul consensului social. Există chestiuni clare (cele matematice sau fizice) ale căror criterii pot fi verificate de oricine cunoaște setul de reguli subiacente. Există chestiuni ambigue care ţin de gust, în care oricine respectă chiar părerea opusă. Al treilea domeniu e cel al chestiunilor dificile verificabile pe termen lung, sau nici măcar. Primul domeniu e cel al stîntei, al doilea al esteticăi, al treilea al mentalității. Pe scurt, mentalitatea e ansamblul atitudinilor (păreri și comportamente) pe care le adoptăm din conformism. Conformismul e at-

Mentalitatea românească

Spiritul de asociere

tudinea de apărare a individualului față de problemele pe care răjuinează nu le poate tranșa singură: problemele etice, de pildă, nu au criterii obiective.

Candidatul a fost ales în unanimitate

În forma votului majoritar, democrația e de import la români.

Pare paradoxal, dar, dacă, la ultimele alegeri prezidențiale, raportul dintre candidați era de 55% la 45%, semn al unei democrații sănătoase, la nivelul partidelor politice, sefii acestora au fost aleși în unanimitate. Aceasta e semnul unei disfuncții grave.

Societatea românească e o societate difuză, în opozitie cu societățile specifice. De exemplu, epidemia de procese pentru sexual harassment, hărțuire sexuală, din Statele Unite, dovedește că viața privată și cea profesională sunt acolo separate. Asemenea procese nu există la noi; nu fiindcă fapta n-ar fi condamnată, ci fiindcă mentalitatea nu separă la fel de transpirat cele două domenii și privește problema cu îngăduință. Sefii de sanctier care pun zidari să le tenuască vila, ofițerii care pun soldații să le sape grădina, și alte fapte la fel de reprobabile, toate dovedesc că în România cele două domenii se suprapun.

„Vorbîți cu sefuu“ și „...cind nu se mai poate face nimic, se aplică legea...“. Ele înseamnă amîndouă că instanța ultimă a deciziei e nu regula, ci „șefuu“. Seful hotărâște dacă ceva e legal sau nu. Competența e un principiu obiectiv, care ține de reguli; influența e un principiu personal, subiectiv, care ține de ierarhie. De aceea, și stabilirea responsabilităților este mai dificilă în România, în cazul cînd ceva n-a mers.

Disputele interminabile care au avut loc în mass-media cu privire la „Decembrie '89: revoluție sau lovitură de stat?“ ori: „A colaborat Biserica Ortodoxă cu Securitatea?“ au fost întreținute de confuzia competențelor. În cazul Bisericii Ortodoxe, Securitatea a solicitat ierarhilor ceteris rebus preotului Calciu-Dumitrescu. Securitatea a evitat pedeapsa penală; ierarhii știau că li se cere doar un acord de formă. Si unii, și alții evitau responsabilitatea totală. Mutarea pastorului Tökés László în altă parohie a fost decisă de episcopul reformat de Oradea, la instigarea autorităților de partid și de stat. Responsabilitățile nu suntclare. În privința lui Decembrie '89, lucrurile s-au petrecut la fel: au existat mișcări de stradă și represiune în primul moment, dar reprezentanții fostei puteri au ajuns la un consens și au cedat-o. O revoluție s-ar fi terminat cu o biruință cîștigată prin luptă; o lovitură de stat n-ar fi inceput în stradă. Totul s-a terminat prin consens.

Concluzii

Societatea românească e pe cale să se dezagreghe în grupuri sociale impermeabile. Cerința „originea sănătoasă“ pentru a putea urma studii universitare, în primii ani de după instalarea puterii comuniste a avut, pe lîngă efecte catastrofale, și un efect secundar bun: a drenat spre studii superioare categorii defavorizate înainte, a fost un factor de promovare socială. Fenomenul a încrezut și riscă să încreze; elitele intelectuale se vor auto-reproduce, după modelul descris de Pierre Bourdieu în Franța.

Românii nu disting între datorie profesională și datorie în general. Autoritatea personală predomină asupra autorității legii. Partidele politice n-au programe, ci doar lideri. Conflictele de idei sunt conflicte personale: nimeni nu va recunoaște competența managerială sau talentul literar al unui adversar politic. În această stare de lucruri, oamenii nu mai cred argumente, ci persoane. Pasiunea românilor pentru judecata de la căzăcază a dus la disprețul pentru principii generale aplicabile, cu riscul haosului, și al ordinelor succesive care se bat cap în cap. Acest dispreț a dus la nesiguranță axiologică individualului: în grup, individul acceptă părere majorității, din conformism. Într-un sistem ierarhic, el așteaptă avizul sefului, ca să evite răspunderea. „Self-made-man“, prototipul american, este în primul rînd omul care poartă răspunderea totală. Consensul, fuga de răspundere, groaza de a împărtăși o părere minoritară paralizează inițiativele individuale, fie la nivel asociativ, fie la nivel de stat.

Românul preferă să părăsească grupul de către că se bat cap în cap. Această preferință însăși intră în perioada postbelică având un serios deficit de credibilitate: cochetase cu ortodoxismul legionar, și era momentul unui greu examen de constănță.

Comunismul

Comunismul s-a instalat în România pe societatea politică bolnavă. Dacă programul politic al legionarilor era declarat antibolșevic, partidul legionar și-a recrutat adeptii pe seamă celor decepționați de liberalism sau tărâanism. Partidele politice esuaseră, minate de politicianism, după ce își pierduseră credibilitatea prin scandaluri.

Biserica Ortodoxă însăși intra în perioada postbelică având un serios deficit de credibilitate: cochetase cu ortodoxismul legionar, și era momentul unui greu examen de constănță.

Competență și ierarhie

În România, Ierarhia primează asupra competenței. E simptomatic faptul că, după opt ani de democrație, nu există încă o lege a autonomiei locale. Din acest punct de vedere, trăim încă în plin centralism democratic.

Ideeza de ierarhie e luată din organizarea Bisericii. Alegerea ierarhilor e un proces obscur și de durată. Ea se face prin cooptare și consens tacit. Momentul votării e lipsit de surprize. Există două fraze românești tipice:

(fragmente)

DAN UNGUREANU

1998

28 aprilie - 4 mai

CITITORII DIN STRĂINATATE

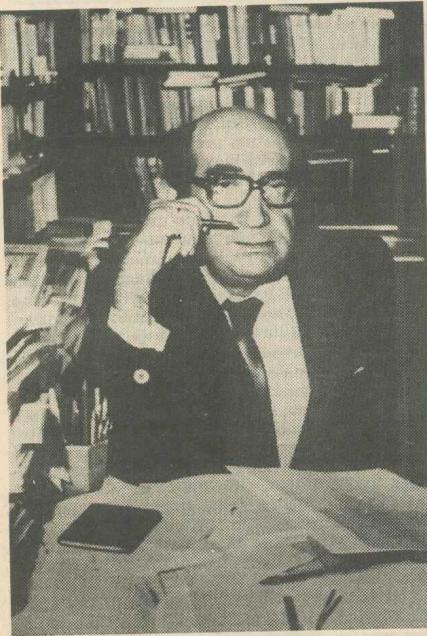
Se pot abona la revista "22" achitând la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunându-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Tîriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12 (mentionând CODUL SWIFT: CBITROBU);
(pentru dolari în contul 4024009230,
pentru marci în contul 4024009231,
pentru franci francezi în contul 4024009235,
pentru lire sterline în contul 4024009232,
pentru franci elvețieni în contul 4024009233,
pentru lire italiene în contul 4024009234) sau
(pentru orice fel de valută) trimițând un ec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se retine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații căroia le stă în putință acest lucru ca plăiere care se fac prin cec (nu viramente) să se facă prin cecuri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia: 40 \$ 20 \$ 10 \$
- SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$ sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Ca editor al lui Tudor Vianu, unde vă situați în poeziile născute după sărbătorirea centenarului său?

Trebuie să precizez că nu sună editor al lui Tudor Vianu, ci redactor, apoi director la editura Minerva, care a publicat ediția Tudor Vianu. Directorul au fost un grup de foști ucenici ai lui Tudor Vianu, astăzi mari personalități, fiecare dintre ei. E vorba de Matei Călinescu, Sorin Alexandrescu, Gelu Ionescu și George Gană, care au inițiat ediția Tudor Vianu și au izbudit să o ducă la capăt, înceind-o cu volumul 14. Noi am mai publicat, în ultimii ani, 3 volume de corespondență primită de Tudor Vianu (ultimul a apărut chiar săptămâna trecută). De astă dată ediția a fost îngranjită de fiica scriitorului, Maria Alexandrescu-Vianu, și de nepotul cărturarului, Vlad Alexandrescu. Cred că această polemică, îscăta de așa-zisul colaboraționism al lui Tudor Vianu, e o componentă a unui întreg proces pe care îl trăim de cîțiva ani încoace și care pune, de fapt, la îndoială personalitatea unor mari figuri ale literaturii și culturii române. Sigur, avem datoria – eu sună și biograf și știu astă – să spunem totul despre o personalitate sau alta. Important e ca în tot acest proces de dezvăluire să nu pierdem din vedere esențialul: personalitatea exceptională a acestor mari valori. Eu nu cred că Tudor Vianu a fost un colaboraționist. Pentru generația mea, care acum e sexagenară (eu am intrat în Facultatea de filosofie în 1951), Tudor Vianu, Călinescu și Ralea păreau, dimpotrivă, niște personalități rezistente față de regim fără de care nu cred că noi, ca intelectuali, am fi fost așa cum suntem. Cel mai probabil este, cred, că n-am fi fost deloc.

Tudor Vianu a fost una dintre constiunțele tutelare ale generației noastre și nimeni nu poate înțelege astăzi ce a însemnat, în perioada 1950, un curs de literatură universală ținut de Tudor Vianu.

Vianu, un om al timpului său

În Sahara aceea spirituală de atunci, el era o aderătură lumină, care aducea ceva din fizionomia reală a vechii universități românești. Mă întreb, accepând ideea că el a făcut compromisuri, dacă era mai bine, pentru generația noastră și pentru cultura română de atunci, ca Tudor Vianu, ca și Călinescu și Ralea, să fi refuzat compromisuri și să fi infundat pușcările. Pentru că aceste personalități, alături de alții, au avut meritul de a salva ce se mai putea salva din cultura română în acea epocă. Am recitit zilele acestea în volumul 3 (1973) din ediția Vianu, îngranjit de Matei Călinescu, acele texte care ar putea fi bănuite de colaboraționism. Există acolo cîteva compromisuri, dar sunt minime în raport cu ceea ce se scria în anii '50 și chiar la începutul de '60, încât nu prezintă importanță. A fost un om al timpului său Vianu, a trecut prin strunga acelor ani și eu cred că a făcut modalitatea cea mai potrivită de a se păstra ca un intelectual adeverat, un cărturar care și călăzuze elevii, care și-a creat discipoli, iar volumul al 3-lea, publicat acum de editura Minerva – și care adună corespondență primită de Vianu tocmai din 1950 pînă în 1964, cînd a murit –, de-

Polemici și revizuiră

Z. ORNEA, directorul editurii Minerva

monstrează ce personalitate importantă era pentru colegii lui de generație și pentru cei tineri. Toți se adresau lui Tudor Vianu așteptind lumina unei nădejdi de la el și chiar ajutoare efective, pentru a se salva, în condițiile precare de atunci. Să nu uităm că Vianu a fost acela care a depus mărturie, chiar în acel an, în procese ale unor oameni care fusese arăstați de Securitate. A avut acest curaj și eu cred că, punind în balanță toate aceste lucruri și știind bine ce înseamnă opera lui Tudor Vianu în cultura românească, nu cred că e bine și nici adeverat să punem accentul pe elementele de compromis pe care le-a făptuit, incontestabil, ci pe ceea ce a făcut bine în acea epocă. Și a făcut un bine imens. Încît, din acest proces de decantare, cred că personalitatea lui Tudor Vianu iese puternică și invulnerabilă.

Cum vedeti afirmația pe care a facut-o Bujor Nedelcovici în legătură cu „dreapta” lui Tudor Vianu, cind se află la *Gindirea*, urmată după război de o alunecare a sa la stînga?

Am citit și eu intervenția colegului nostru Bujor Nedelcovici. Cred că este nedreaptă și se datorăză în bună măsură inocenței lui Bujor Nedelcovici, care nu știe ce a însemnat extrema dreaptă. Este foarte adeverat că Tudor Vianu a fost redactor la *Gindirea*, într-o vreme cind *Gindirea* avea doar o cronică măruntă, exprimind – în afara unor eseuri ale directorului – opinii extremei drepte, iar conducătorul revistei, Nichifor Crainic, avea și două publicații, evident de extremă dreaptă, *Calendarul* și *Sfarmă Piatră*. Tudor Vianu mai are în contencios și faptul că facea parte din partidul lui Octavian Goga, acest partid care era de dreapta și nu de extremă dreaptă, devenind astfel atunci cind, după 1935, s-a făcut fuziunea cu Liga Apărării Național-Creștină a lui A.C. Cuza, formând Partidul Național Creștin. Tudor Vianu, după unele informații, neverificate suficient, ar fi rămas atunci în partid din cauza îndatoririi sale morale față de Goga, care îi era prieten și l-a ajutat pe Tudor Vianu să devină membru corespondent al Academiei Române. Faptul că el a făcut parte din direcția *Gindirei*, mai ales a gindirismului, și din partidul lui Goga nu e o dovadă că el ar fi fost un ginditor de extremă dreaptă: nu există nici un text al lui Tudor Vianu care ar demonstra asta. Am citit la începutul anilor '90, cind am scris cartea mea despre extrema dreaptă în anii '30, toate aceste publicații și n-am găsit în ele niciodată un punct de vedere care să consume cu doctrina extremei drepte și care să poarte semnatură lui Tudor Vianu. Încât această acuzație care i s-a adus lui Tudor Vianu este, să mi se ierte expresia dură, o aberație. Tudor Vianu a fost un democrat prin ținută, prin atitudine, prin ceea ce a scris și ideea că el a trecut de la extrema dreaptă la extrema stîngă este iarăși o apreciere inadecvată, pentru că, chiar cu acele mici compromisuri pe care Tudor Vianu le-a făcut ca ambasador la Belgrad, ca director al Teatrului Național, apoi ca reprezentant al României la UNESCO, nu reprezintă în nici un fel situarea lui pe pozițiile extremei stîngi.

Din volumul recent al lui Stelian Tănase se înțelege că, după ieșirea din închisoare, Constantin Noica a făcut poate un pact, a devenit un fel de agent de influență, în schimbul unei oarecare libertăți intelectuale, în schimbul posibilității de a fi maestrul unor noi generații. Care ar fi măsura cu care trebuie apreciat Noica?

Nu trebuie să spărăm cu două măsuri. Unii dintre colegii noștri îndreaptă bătrânilor numai spre cei care au colaborat cu regimul comunist, absolvind cu totul acele personalități care au colaborat în anii '30 cu extrema dreaptă. Trebuie operat cu o singură măsură și în aceste condiții nu trebuie neglijat nici colaboraționismul de extremă dreaptă al unor personalități din epocă, precum Mircea Eliade, Nae Ionescu, Cioran, Constantin Noica și încă destul alții.

Discipolii de la Păltiniș au făcut maestrului lor un imens serviciu

Eu nu cred că Noica a pactizat cu diavolul în anii regimului comunist. Pur și simplu, punctele sale de vedere, care erau sechete ale opțiunilor sale din anii '30, se întâlnescă cu naționalismul ceausist al anilor '80 sau din a doua jumătate a anilor '70. Din această întîlnire de puncte de vedere, s-a născut faptul că Noica a putut publica și a putut să-și creeze acea extraordinară școală care s-a numit „Școala de la Păltiniș“.

A avut un rol extraordinar și îndrăznește să spun că, de fapt, discipolii săi păltinișeni, bucurându-se de învățătura lui Noica, i-au adus un serviciu imens: l-au salvat, ei, de tentația lui de a se îndrepta spre protocomism și spre ceea ce erau cercurile de dreapta și extremă dreaptă, oricum naționaliste, din spiritul public literar, cultural al anilor '80.

Cum interpretați disputa creată în jurul publicării volumului *Miturile fundamentale ale politicii israeliene*, de Roger Garaudy, la noi, cind el a fost pedepsit în propria țară pentru puncte de vedere exprimate aici?

Am văzut pe o tarăbă carteia lui Garaudy. N-am citit-o, și ca istoric literar n-ar trebui să mă pronunț asupra unor texte pe care nu le-am citit. Și, însă, din lectura presei franceze, de ecoul negativ extraordinar iscat de carteia lui Garaudy. El nu pune la îndoială, se pare, realitatea Holocaustului, dar condamnă fructificarea exagerată a problemelor legate de Holocaust. Am citit, nu fără surprindere, opinia prietenului meu Nicolae Manolescu, într-un editorial din *Romania literară*, care se intitula chiar aşa, *Despre Holocaust și Gulag*, în care îi lăsa apărarea lui Garaudy. Nu cred că avea dreptate. Dar mai ales m-am surprins neplăcut două articole ale colegului nostru Dorin Tudoran, care veneau cam din același punct de vedere. Aici, ca și în problema colaboraționismului unor personalități din cultura românească, fie cu extrema dreaptă, fie cu comunismul, trebuie să avem o dreaptă măsură.

O lege care să condamne penal deopotrivă negarea existenței Holocaustului și a Gulagului

Eu nu zic, ferească Dumnezeu, că n-a existat nici Holocaust, nici Gulag. Dar a pune accent, acum mai ales, după ce a apărut în Franța *Cartea Neagră a comunismului*, exclusiv pe Gulag și pe conștientizarea oamenilor în legătură cu realitățile tragice ale Gulagului, nu trebuie să diminueze din interes și din atenție pentru tragediile realității ale Holocaustului. Văd aici o confuzie care se face și la noi, ajungindu-se chiar la negarea Holocaustului. Și aceasta pentru că noi nu avem, aşa cum au țările democratice occidentale, o lege care condamnă penal, cum i s-a întimplat și lui Garaudy, pe acei care neagă sau diminuează realitatea Holocaustului. Ar trebui să se procedeze la fel și cu cei care neagă realitatea tragediei Gulagului.

Pentru că am vorbit despre revizuirea imaginii personalităților și ne aflăm astăzi într-un context profund modificat, credeți că este necesară și revizuirea textelor literare publicate în condiții cenzurii comuniste?

Ar trebui să pornim de la opinia lui Lovinescu despre necesitatea revizuirii periodice, printre-o nouă lectură, a operelor literare – și nu numai. Pentru că, periodic, critica literară simte nevoie și are datoria unei noi lecturi și a verificării punctelor de vedere cu statut pînă atunci. Și acum e nevoie de o relectură a textelor, a întregii literaturi române scrise în perioada de după 1944. Eu cred că acele valori care au fost atunci valori vor rezista. Am recitat unele dintre cărțile care țineau capul de afiș în critica literară și trebuie să spun că la aprecierile din epocă, atunci cind s-au bazat pe criteriul estetic, nu vor fi multe de modificate. Citeva texte publicate din opera clasiciilor – aici lucrurile sint mai complicate. Ca istoric literar și editor, știu că în ediții critice ale scriitorilor fundamentali ai literaturii române cenzura a operat amputări.

Clasicii români cenzurați

Avem ediții aproape încheiate – aş da ca exemplu ediția Ion Ghica – care au fost mult cenzurate, pentru că toți scriitorii secolului al XIX-lea, mai ales pașoptiștii și unioniștii, au fost profund antitaristi. Și toate opinile lor de acest fel au fost cenzurate.

Am văzut cu surprindere, mai acum un an, o ediție din *Scrisorile către Vasile Alecsandri* ale lui Ghica, în care textele cenzurate apărău și acum tot cenzurate, pentru că editorul, nefrofonist, nu s-a dus la sursă. Așadar, edițiile continuă să circule și să intoxice tineretul școlar de acum. Dar cred că și Vianu, la ediția despre care am discutat – și pe care o consideram încheiată – ar avea nevoie de niște

(Continuare în pagina 14)

Polemici și revizuiriri

(Urmare din pagina 13)

adaosuri. Am vorbit de curînd, la Leipzig, cu unul dintre îngrăitorii ediției Vianu, Gelu Ionescu. El îmi spunea că, din *Jurnalul* lui Vianu, editorii au decis să elimine o parte. Textul lui Vianu, *Permanenta literaturii române*, care a creat toată polemica în jurul lui Vianu porâtă de Virgil Ierunca prin anii '60, nu a intrat în ediția Vianu (în volumul 3, unde i-ar fi fost locul). Încă, plănuim cu Gelu Ionescu, dacă și ceilalți editori ai lui Vianu și familia ar fi de acord, să facem un mic volum, al 15-lea, în care să publicăm texte neintegrate încă în ediția Vianu și totodată să restituim pasajele care, în corpul celor 14 volume, au avut parte de atenția cenzurii.

De altminteri, ca editor la Minerva, vreau să spun că, dacă noi am avea bani, de acest lucru ar trebui să ne beneficiem foarte multe ediții. La edițiile care n-au fost încheiate (de exemplu, ediția Bolintineanu), la ultimul volum am publicat tot ce s-a eliminat pe parcurs. Dar nu în toate cazurile lucrul acesta e posibil.

Chiar cu banii noștri puțini, ne-am gîndit la o soluție și am inițiat o colecție nouă, „Clasicii români Minerva”, în care vom publica, cu un aparat critic mai restrîns, opera unor scriitori fundamentali. Am început anul acesta, cu Antim Ivireanu și Anton Holban. Unde va fi cazul, vom reintregi textul cu pasajele eliminate în vechile ediții. Noua colecție este necesară pentru că edițiile critice mai vechi au apărut începînd de la sfîrșitul anilor '50 și avem noi generații de intelectuali. Sunt cărți de temelie pentru o cultură și generații de intelectualilor de azi au nevoie de ediții critice din opera scriitorilor noștri fundamentali.

Ce surse există pentru acest efort editorial enorm, de interes național?

Resursele noastre sunt subvenționări sau sponsorizări. În anul acesta, am beneficiat de subvenție de la Fundația Soros, care erau foarte importante. Mai avem o ultimă ediție încă subvenționată, *Memo-riile lui Lovinescu*, care va fi o revelație, pentru că și Lovinescu a avut parte de cenzură în anii 1942–'43. El a murit în '43, dar ultimul volum de memorii, *Avaforțe*, a fost cenzurat: Lovinescu a eliminat, el însuși, niște texte, care acum au fost regăsite. O altă sursă foarte importantă pentru subvenționarea edițiilor critice este Ministerul Culturii, care de anul trecut a înființat o comisie pentru sprijinirea culturii scrise. Se acordă subvenții nu unor edituri, ci unor programe editoriale. În măsura în care comisia, alcătuită din personalități pe care se poate pune temei, scoate că un titlu este util sub raportul

interesului cultural național, îl propune pentru finanțare. Anul trecut noi am putut scoate vreo 35–40 de titluri cu finanțarea Ministerului Culturii. Tragem nădejdea că anul acesta, 1998, ne vom bucura de același sprijin financiar pe baza proiectului pe care l-am înaintat Ministerului Culturii.

Criză de editori

Dar soarta edițiilor critice noi și a istoriei literare în general este alarmantă. Pe de o parte, pentru că sprijinul financiar nu satisfacă interesul și nevoile reale, iar, pe de altă parte, au dispărut editorii. Majoritatea editorilor (îngrăitorii de ediții), nu redactorii de editură) sunt sexagenari care dă semne de obosaleă sau chiar de abandon (cel mai tîrăr editor pe care l-cunoșteu are vîrstă de 50 de ani). Constatăm cu jale că nici un tîrăr nu se apropie de această îndeletnicire, încă, lucid aprecind lucrurile, și de prezent că, în 5–10 ani, activitatea pe acest tărăr se va fi încheiat. Tot așa se petrec lucrurile în istoria literară. În ultimii ani, am mai înregistrat cel mult 3–4 debuturi în această materie. Mă gîndesc cu groază dacă nu sătem cei care, la plecare noastră, va trebui să avem grija să închidem ușa și să stingem lumina...

Ce cauză are acest fenomen și ce sugestii de reparatie îți face?

Sugestii aici nu pot fi date, pentru că nu e în punctul nostru să stimulăm interesul generaților tineri să se apropie de istoria literară. E o meserie complicată, în care, în afară de lectura operei, trebuie să știi estetică, filosofie sau filologie, politologie – și nu prea se arată tinerii care se interesează de acest domeniu.

N-ar trebui să fie Universitatea terenul pentru formarea viitorilor istorici literari?

Terenul este negresit Universitatea. Universitatea creează intelectuali, dar după terminarea facultății ei ar trebui să pornească exigeza pe cont propriu. Nu sunt profesor în universitate, nu știu ce se întimplă. Dar constat că mi-greul să procur un tîrăr care să scrie măcar o prefată la o ediție – nu critică, ci școlară cel puțin –, așa că trebuie să apelez tot la generația noastră sau la cele de mijloc.

Sinteți un editor foarte activ, nu numai la „Minerva”, dar și în cadrul altor instituții – de exemplu, Fundația Culturală Română. Cum vedeti efortul de a face cunoscută literatura română în străinătate?

Noi am preluat un punct de vedere pagubos din decenile dictaturii, în materie de promovare a literaturii române în limbi străine, și credem că facem treabă bună dacă traducem niște texte în România, trimîndu-le apoi în exterior și punând, în plus, accentul pe traducerea lirică. În Occident, căruia ne adresăm cu aceste cărți, intelectualii nu-și citesc

nicii proprii poeți și e o iluzie să crezi că se vor apropiu de poezie tradusă din limba română. Mai util ar fi să începeam, în sfîrșit, cu proză – mai ales cu proză reflexivă, care ar putea să intereseze un public intelectual din străinătate. Și, de asemenea, să ne îngrijim (la Fundația Culturală Română s-a făcut astăzi de găsirea unor edituri prestigioase din Occident care să ne publice traduceri facute în același țară și care să beneficieze de regimul de publicitate normal pentru o carte).

Realitatea este că România nu a avut niciodată bani pentru acest gen de promovare a culturii și literaturii române în limbi de circulație. Mi-aduc aminte, cînd corespondență lui Blaga, cît se zbătea el în anii '30 ca să găsească sponsor în acest scop. Nu s-au găsit. Nu s-au găsit nici în anii comuniștilui, nici după '89. O țară vecină nouă a investit o sumă uriașă pentru promovarea culturii sale și a realizat succese notabile.

Pină cînd guvernările noștri nu vor învăță că trebuie promovată cultura, fiindcă altfel imaginea noastră nu se realizează în nici un fel, iar pentru aceasta trebuie investiți bani, tot efortul nostru de promovare a României în țările care contează în lumea civilizată va fi zadarnic. Și la Fundația Culturală Română, pe măsură ce trece vremea, fondurile să fie mereu diminuate.

Ce ne puteți spune ca director al editurii Hasefer?

Editura Hasefer, care scoate 20–25 titluri pe an, a fost înființată în mai 1995. Preocuparea principală a editurii este publicarea unor cărți cu tematică evreiască. Se urmăresc trei secțiuni: lucrări de istoriografie, pentru a informa un public care nu știe mai nimic despre istoria acestei comunități, pentru că în decenile comuniștilor nu se puteau scrie nimic despre asta; beletristică, unde se publică opera scriitorilor de origine evreiască, dar de expresie românească, de la Cilibi Moise la Paul Celan, în faza lui românească; și iudaistică, cu lucrări de la filosofie pină la doctrina iudaică. Vom publica anul viitor o carte despre Talmud, am publicat cărti despre Kabala; există o preocupare în ultimii ani pentru disciplinele acesteia, să le numim esoterice, și pe acest canal ne inserăm cărțile care, văd, se bucură de foarte mare succes.

Am publicat și album: *Pictori evrei din România, Sinagogile din România*, un album *Tia Peltz*.

Edițita aceste cărți doar pentru publicul românesc?

Unele volume sunt bilingve – de pildă, albumele de care am amintit – sau avem o versiune română și una engleză. Constatăm cu plăcere că ele se bucură de interes nu numai aici, dar și dincolo de frontierele țării. Proba cea mai eloventă este că tirajele sunt în creștere.

Interviu realizat de Ioana Ieronim

Contrabandă cu țigări

Pe 16 aprilie, o aeronavă civilă IL-76, înmatriculată în Ucraina și operînd pentru AIR Sofia, a aterizat pe aeroportul militar Otopeni, unde a descărcat 3.000 de baxuri de țigări de contrabandă, care au fost încărcate imediat în trei autocaioane de muncitori cu cagule pe față. Camioanele au plecat apoi în direcția Mogosoaia, însoțite de o mașină cu girofare care deschidea drumul. Anchetă portată de poliție a fost transferată Parchetului Militar întrucît în afacere sunt implicate cadre militare. Au fost operate deja arestări „la virf”: șeful punctului de control de pe aeroportul militar Otopeni, colonel Dumitru Bălan, fostul comandant al aeroportului militar Otopeni, comandorul Ion Suciu, și Gabriel Negoești (un cîrvin care a tocmit muncitorii), a căror implicare în afacere a fost dovedită. A fost arestat și apoi pus în libertate Dumitru Popescu, administratorul SC Quik Aerovoice, specializată pe activități de brokeraj de transport aerian. Transportul de țigări a fost așteptat de colonelul SPP Gheorghe Trușulescu (disparut la declanșarea scandalului), care a și efectuat plată închirierii aeronoului, care s-a ridicat, potrivit

lui Dumitru Popescu, la 37.000 \$.

După ședința Consiliului Superior de Apărare și a Țării, din 25 aprilie, președintele Constantinescu a declarat că „Aşa-zisul scandal a fost o operație minuțioasă, bine pusă la punct de către organismele abilitate să lupte împotriva corupției și a contrabandei cu țigări” și că „operația de pe aeroportul Otopeni a fost rodul unor cercetări îndeplinute întreprinse de SRI, care au transmis informații Direcției Generale a Vărmilor, Gărzii Financiare și Poliției în vederea descoacerii întregii rețele de contrabandă. În acest scop s-a realizat flagrantul”.

Ministrul Transporturilor a declarat la rîndul său o anchetă pentru a stabili împrejurările aterizării avionului IL-76 pe aeroportul militar Otopeni. Dacă AIR Sofia se va dovedi implicață în această afacere, acestei companii i se va interzice survolare spațiului aerian românesc, a declarat ministru Transporturilor, Traian Băsescu. Vor fi verificate, de asemenea, toate zborurile acestei companii, pe teritoriul românesc, din ultimul an.

Primul-ministrul, Radu Vasile, a declarat pe 26 aprilie că dacă pe parcursul anchetei se va dovedi că în afacere sunt implicate persoane din instituții ce intră în subordinea sa, să vor lua măsuri drastice. (I.A.)

ERATĂ Dintr-o greșeală a reporterului, în interviul cu senatorul Constantin Tîcu Dumitrescu, publicat în numărul 15/98 al revistei, în pagina 6, coloana I, ultimul alineat, a apărut fraza: „Eu săn în posesia unui document secret care spune că, în depozitele preluate (de la SRI, n.n.), la data de 15 septembrie '53 existau 1.900.530 dosare (...). Se va citi: „Eu săn în posesia unui document secret care spune că, în depozitele preluate (de la SRI, n.n.) la data de 15 septembrie 1993 existau 1.900.530 dosare (...).“

DIN SUMARELE VIITOARE

- Interviu cu Nicolae Filipescu (sănătatea femeii – ultimele descoperiri)
- Mese rotunde la GDS: „Societatea românească între comunism și postcomunism“, „Împreună pentru protejarea monumentelor Bucureștiului: autorități și societate civilă“ • Comentariu cultural de Gabriel Andreescu • Instituțile Danemarcei – reportaj de Rodica Palade • Gabriela Adameșteanu: „Prezidențiale riscă să-și piardă electoratul inițial“ • Alex. Ștefănescu: „Întâmplări“ • Magda Cârneci: „Ion Bitzan – un fel de clasic“ • Manualele de istorie – anchetă • N. Rădulescu Dobrogea: „Zgomotul“

INSTITUTUL EUROPEAN

NOUTĂȚI LUNA APRILIE

Râth-Végh Istvan Sărbătoarea nebunilor
Studiu introductiv de Mihaela Miru

Jean Giraudoux Bella
Prefață de Alex Ștefănescu

Cătălin Mihuleac Disparația orașului Iași

Thomas Carlyle

Semnele timpului
Traducere și tabel cronologic de Andrei Bantaș

Cultul Eroilor (ediția a doua)

Prefață de Al. Zub

Filosofia vestimentației (ediția a doua)

Studiu introductiv de Mircea Mihăiescu

În pregătire: A. Renaut, Era individualul • H. Kohl, Am dorit unificarea Germaniei

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197 tel 032-233800 • e-mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

CRONICĂ DE CARTE

DAN. C. MIHĂILESCU

Detectivul polifonic

Cu sau fără călăuză?

În 1996, cînd editura Vremea tipărea volumul *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al.-George, Al. O. Teodoreanu s.a.* (peste 500 de pagini de documente ale anchetei și procesului din 1959–1960) am înregistrat – dincolo de bucuria comună, atât de legitimă, în fața oricărui corpus documentar publicat în România – două reacții contradictorii, generate de opțiunea editurii de a prezenta texte într-o triste, amarnică lor nuditate. „*E foarte bine așa, fără nici un comentariu, spunea cineva. La noi, prea e mare inflație de opinii și secretă de document. Lăsați cititorii să judece singuri!*” De cealaltă parte: „*E foarte rău să-l lași singur pe bietul cititor în labirintul acestuia de nume, trădări, conjuncturi ambiguë etc. Cine și cătă istorie ar anilor '50 să știe? Fără un ghid în hățușul interogatorilor, fără măcar biografiile celor implicați, cum să înțeleagă lucrurile la adevarata lor ampoloare și în esența lor?*”

Cu toate că ambele întrebări și îndemnuri îmi par a avea justificări egale, eu unul inclin, totuși, acum, înspre cea de-a doua variantă. Desigur, orice volum de documente este aur la noi, în penuria generală de dovezi și exactitate, însă ca în *Stalker*-ul lui Tarkovski, intrarea în Zonă, ca să zic așa, nu prea se mai poate dispensa de călăuză. Altul este, cred, cazul recentului volum publicat în aceeași serie de „*Fapte, Idei, Documente*” a editurii Vremea, de Ioana-Raluca Voicu-Arnăutoiu, *Luptătorii din munti. Toma Arnăutoiu. Grupul de la Nucșoara*, unde lucrările sunt cu mult mai clare și unde, aşadar, documentul își țese de la sine semnificațiile colaterale și învățăminte peste timp. În cazul procesului Noica-Pillat, încrîngătura imponderabilelor este mult mai mare, sporită și de caracterul, varietatea și profesiei implicaților, dar și de alambicatele relații din sfera puterii, unde partidul voia una, Securitatea oarecum altceva, forțele internaționale ocrotneau unele persoane, în vreme ce o aripă sau alta a ierarhiei impunea protejarea altora și.a.m.d.

Aparent, aportul lui Stelian Tănase – romancier cu suflu puternic, pasionat de subteranele istoriei mici, de sovietologie și, mai nou (după diverse stagii americane), politolog cu ținte brucaniene și nostalgii brebeniene – nu este foarte mare. Numai aparent, repet, fiindcă prima impresie în fața impresionantului său tom tipărit la Humanitas este că directorul *Sferei Politicii* a creat și a lipit ligamentele, articulațiile necesare înverii acestui monstruos organism care a fost procesul lotului Noica-Pillat, tocmai pentru a... le diseaca, apoi, cum se cuvine. Cartea de la Vremea (editor Silvia Colfescu, redactor coordonator Mihai Giugiu) beneficia, într-adevăr, de cuvîntul înainte al lui Florin Constantiniu, în stilul cunoșcutului istoric, adică pe cit de concis, pe atât de precis: „*G.G. Dej se intorse de la Moscova hotărît să nu urmeze politica de destalinizare lansată de Hrușciov la Congresul al XX-lea al PCUS (...) în 1957, dind dovadă de o mare abilitate, îi elimină din conducerea partidului pe Miron Constantinescu și Iosif Chi-*

STELIAN
TĂNASE,
*Anatomia
misticării.
1944–1989*,
editura
Humanitas,
504 pp.

cul redundanței necesare) ne poartă din 1959 în 1960, cu un ochi la 1948–1953 și altul după 1964, adică înspre primul cîte al teroarei fizic-extermînatoare, respectiv nouă dezgheț pseudorecuperațor. În plus, pe lingă extrasele din interogatorii și dialogurile evocative cu unii împrișinați, carteau ne plonjează în epocă și prin intermediul acelor murdare atacuri de partid care săt articolul lui Radu Popescu despre Cioran din *Gazeta literară* nr. 37/1957 (p. 106 s.u.), *Anti-Cioran*-ul lui Al. Mirodan din *Gazeta literară* din 11 sept. 1958 (p. 163), textul anti Pasternei al lui Zaharia Stancu din oct. 1958 (p. 173), articolul lui Șerban Cioculescu despre Cioran, *Gazeta literară*, 14 mai 1959 (p. 203). Sunt redațe, totodată, și fragmente din texte publicate de Vladimir Streinu și C. Noica în *Glasul patriei* în 1965, după eliberare. Firește, săt citate ample extrase din *Lettre à un ami lointain* și *Răspuns unui prieten îndepărtat* (p. 97, respectiv 113 s.u.)

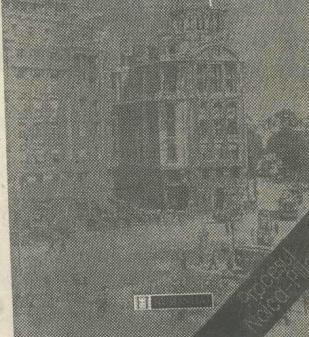
Așa se face că, grăție suflului de romancier al autorului, înaintăm în subiect aproape în transă, precum în ochiul unei mandale, în vreme ce documentaristul ne zidește între mărturii divergent-convergente și percutant aluvionate, pasiunatul de cauzistica morală ne etalează destine cariate, nobile, jalnice sau inclasabile, iar socio-politologul ne fixează rece și eficiente pe harta decenilor comuniste.

Unghiuri de lectură și conturele epocii

Și centrul de interes al lecturii va fi, prin urmare, diferit, în funcție de așteptările noastre. *Anatomia mystificării* este: 1) un fragment de istorie indirectă a practicilor PCR de intimidare/oprimare exemplară și malformare a conștiinței, interval strict studiat, 1956–1960, fiind proiectat la nivelul întregului regim Dej, dar cu „bătaie” pină la căderea ceaușismului, în materie de umilire sistematică a inteligenției românești; 2) o microistorie a viații artistice în comunism, cu false eroisme, compromisuri cincise sau infântile, cu turnărări reciprocă și în cascădă, cu malversații montate de la virful ierarhiei politice și cu echivoce atitudinale păstrate pină astăzi, cu deochiate tovărășii de drum, pe scurt: un esanțion din putregaiul moral menit să fie humusul pentru plămidit, „omul nou”; 3) un studiu de sociologie culturală în cadre de patologie politică (în 1958–1962, haosul sau, cel puțin, marja sporită de aleatoriu, a funcționat la noi la fel de eficace precum sovietizarea sistematică din intervalul 1948–1952, chiar dacă, în matrice de exterminare carcerală, a face închisoare la 1960 față de 1950 era „o bagatelă”, după cum îmi spunea Arșavir Acterian); 4) o sumă de fișe de diagnostic ale istoriei literare, unde firescul de jos explică adesea, în bună măsură, nefirescul de sus, după cum voi arăta săptămâna viitoare.

Anatomia mystificării este, aşadar, mult mai mult decât o... istorie românată a procesului Noica-Pillat ori un colaj în linia Mihai Stoian și co. Este o abordare prin oameni a unei politici, prin mărturii plurimorfe a unui adevăr unitar și o însuflare de ricoșeuri la o țintă comună. Nu mă sfîrscă să spune că are o notă de pionierat: pentru prima oară după 1990, comunismul este analizat nu prin grile sociopolitice, ci prin destine complexe, cu vinovătie difuză; nu prin ponice sau puseuri doctrinare adeseori echivalente prin subtextul dictatorial, ci prin etalarea țesutului social, profund uman, care a fost deopotrivă miză și eșec moral, lașitate, prostie, amâgire, demnitate, duplicitate etc.; nu prin cifrele „holocaustului roșu” – infricoșătoare, acestea, și cu

STELIAN TĂNASE
ANATOMIA
MISTICĂRII
1944–1989

drept absolut de analiză, bineînțeleș –, dar prin „suspandarea” unor dileme tipice comportamentului istoric în momente de cruzime și teroare în masă.

Pentru că, dacă stăm să căutăm numitorul comun al acestui proces aberant, acesta poate fi: *incoerență*. Față de ordinul sec – exterminare! – de la 1948–49, noua interval este un ghem de intenții contrare, scopuri echivoce și ezitări. Înțe timp, aparatul se complice, Stalin murise, dezghețul imprăștiește „reziduurile”, monolitul se fisurase irevocabil și amenință să se pulverizeze. Stelian Tănase pună bine în ecuație toate datele problemei: „*Sistemul în 1956, vara, cind unii, naivi, neinformați, nerăbdători, credeau că lucrurile se aranjează, că intră în normal, că americanii cu sovieticii se vor înțelege și intr-un fel sau altul, viața fericită din România antebelică se va relua*” (p. 73).

Incoerență, spuneam, întînă în continuă mișcare și un amalgam inexplicabil de victime: „*Unii fusesează net antilegionari, ca Al. Paleologu și Dinu Pillat, alții membri activi ai mișcării legionare (Sandu Lăzărescu, Vlad Au-relian), chiar marcanți (Marietta Sadova, Constantin Noica). Printre ei erau erei: Nicu Steinhardt, Beatrice Streliker etc.*” (p. 50). „*Un aspect incetătenit în legătură cu procesul Noica / Pillat este acela că în boxă se aflau scriitori, intelectuali marginalizați pentru că refuzaseră să colaboreze cu regimul. Prin urmare, ei ar fi fost pedepsiti pentru a da o lecție celor care continuau să reziste. Este un clișeu. Lucrurile sunt inexacte. Unii dintre acuzați dețineau poziții profesionale notabile (dr. C-tin Răileanu, dr. Nicolae Radian s.a.). Unii nu publicaseră nimic după 1948*”, Păstorel Teodoreanu colabora deja, la data arestării, de vreo patru ani cu traduceri, să că „*nici refuzul de a colabora l-a trimis pe lista neagră*” (p. 136 s.u.).

În sfîrșit, „*achetatorii nu au știut ce se urmărește. Ordinele s-au schimbat pe parcurs. Ancheta pornește într-o direcție, pentru că apoi să renunțe și să pornească într-alta (...)*” În jurul mai multor persoane s-au facut investigații pentru ca apoi, din diferite motive, unele cu totul obscure, să se renunțe la a fi arestate („*Şerban Cioculescu, H.H. Stahl, Mihai řora, Dan Paraschivescu Boznief, Sanda Sto-lojan, Sandu Dragomir, Dinu Manoilă, Tutu Georgescu s.a.*”). Scenariile s-au succedat” (p. 271 s.u.).

Greu, dacă nu imposibil, astăzi, să „faci bucla” afacerii. Un lucru e limpede: nu atît istoricul își trage folos din stușările acesta de cauze aburoase și efecte divergente, cît moralistul. Să vedem, aşadar, ce și cum.

NICOLAE FILIPESCU

Dezintegrarea structurilor statale în Rusia

La 22 martie 1998, președintele Boris Elțin l-a demis pe primul-ministru Victor Cernomîrdin și întregul guvern rus. Noul premier propus, Serghei Kirienko, fostul ministru al Energiei și membru al guvernului de acum un an, nu e susținut de grupurile de conduceri și deci nu are o bază politică.

Duma, camera inferioară a parlamentului rus, a respins de două ori confirmarea lui Kirienko ca prim-ministru. Comuniștii, agrarienii și naționaliștii, care formează împreună majoritatea în Duma, încearcă să obțină avantajele și posturi în nou guvern în schimbul votului pentru Kirienko. Într timp, Elțin l-a numit pe Kirienko candidat „unic” pentru postul de premier. Dacă parlamentarii refuză a treia oară să-l confirme, Elțin poate dizolvă Duma, provocând astfel alegeri parlamentare anticipate. Cum opoziția nu este pregătită pentru o asemenea alternativă, Kirienko va fi, probabil, acceptat.

Constituția rusă din 1993 a creat un sistem prezidențial care concentrează majoritatea pîrghiilor puterii în mâna președintelui. Elțin, la 67 de ani, a avut serioase probleme de sănătate, iar de 2-3 ani, unii comentatori ruși și străini au exprimat dubii asupra capacitatilor fizice și intelectuale ale președintelui rus. În plus, stilul său impulsiv și eliminarea din conducere a celor ajunși la o oarecare statușă au erodat autoritatea statului rus pînă la un nivel periculos pentru stabilitatea Federației Ruse.

Intr-o desfășurare normală a evenimentelor politice, alegerile parlamentare ar urma în 1999, iar cele prezidențiale în anul 2000.

Un președinte capricios

• Cind a anunțat demiterea guvernului, Elțin a declarat, neconstituțional, că își asumă personal și funcția de prim-ministru. Cîteva ore mai tîrziu, și-a retrasat declarația și l-a demis pe Kirienko să formeze un nou guvern.

• În timpul ultimei confruntări dintre occidentali și Saddam Hussein în regiunea Golfului Persic, Elțin a prezis, fără nici o justificare, că un conflict armat cu Irakul „va provoca un razboi mondial”.

• La o ceremonie diplomatică recentă, ofițerul de protocol rus l-a prezentat pe Primakov ca „ministrul de Externe interimar”. Elțin a intervenit brusc: „ministrul de Externe Primakov, fără interimar”. La fel l-a prezentat pe ministrul de Finanțe. Cîteva ore mai tîrziu, secretarul de presă Serghei Iastrîjenski a recunoscut că președintele, care și-a concediat întregul guvern cu 10 zile înainte, nu are autoritatea de a numi noi miniștri înainte de confirmarea noului prim-ministru.

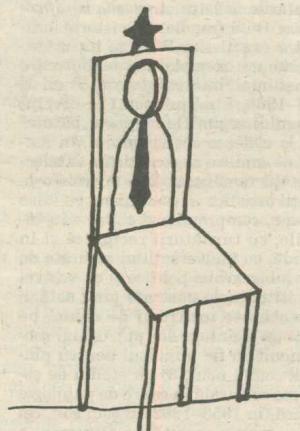
• Într-o vizită recentă în Suedia, Elțin a anunțat că Rusia își va reduce unilateral armamentul nuclear cu o treime. Consilierii lui s-au grăbit să corecteze și să explice auditoriului că Elțin nu intenționează să zică „unilateral”.

• Spre sfîrșitul anului trecut, Elțin a anunțat că va remania guvernul. În februarie 1998, declarat că renunță la această idee, iar în martie 1998 a demis fără nici un avertisment întregul guvern. La 6 februarie 1998, el a declarat că reformatorii Anatoli Ciubais și Boris Nemțov, prim-ministri adjuncți, vor rămîne în guvern pînă în anul 2000. În martie, i-a dat afară. La condecorarea lui Cernomîrdin, Elțin i-a înmînat o medalie.

Oscilațiile prezidențiale sunt criticate frecvent în mass-media ruse. Ludmila Telen, editoare politică la *Moscow News*, observă că gafele recente ale președintelui sunt urmările unei situații preexistente. Un sondaj de opinie arată că azi sub 2% dintre cei chestionați l-ar vota pe Elțin ca președinte.

O guvernare irresponsabilă

Destabilizarea instituțiilor guvernamentale de la Moscova este atât de avansată, încît Rusia nu mai poate pretinde că are o politică de stat. Președintele a utilizat puterea excesivă care i-a fost acordată de Constituție pentru a-i diviza pe pretențieni la scaunele puterii și pentru a-i elimina pe toți cei care acumulaseră o oarecare autoritate. Instituțiile responsabile pentru securitatea statului și-au asumat puteri extra-legale și au format alianțe de interes cu grupurile politice și economice. Aceste instituții acționează independent și concurează între ele pentru obținerea unor avantaje materiale și pentru satisfacerea intereselor private.

Din nefericire, Rusia nu evoluează spre democrație. Nu există legi clare, proceduri pentru implementarea deciziilor politice, responsabilitatea față de parlament sau organele de justiție. Treburile statului sunt conduse din culise.

În martie 1996, Elțin decisese să dizolve ilegal și violent Duma, pentru că votase contrar voinței lui. Acțiunea a fost oprită fiindcă ministru de interne, Anatoli Kulikov, a refuzat utilizarea trupelor de sub comandă sa în acest scop.

Înainte de primul tur de scrutin al alegerilor prezidențiale, Serviciul Securității Federale (SSF) elaborase planuri concrete de anulare a celui de-al doilea tur dacă Elțin nu ar fi cîștigat în primul. Cind Elțin a cîștigat, directorul campaniei sale, Anatoli Ciubais, a inițiat demiterea șefului SSF, Mihail Barsukov. Candidatul de pe locul trei, Alexandru Lebed, s-a aliat cu Elțin pentru turul doi și l-a acuzat pe Barsukov că plănuissce o lovitură de stat, iar cind Elțin era internat în spital, în octombrie 1996, Kulikov a ordonat unor ofițeri din ministerul de Interne să-l arresteze pe Lebed.

Sefii poliției și ai serviciilor de securitate s-au acuzat reciproc de criminilitate, trădare și comploturi antistatale.

O armată risipită

Forțele armate ale Rusiei s-au fragmentat și au ieșit de sub controlul autorităților federale. Armata nu își mai poate îndeplini misiunile, fapt evident în Cecenia: militari ruși au colaborat cu revoluționari ceceni, leau vîndut arme, au terorizat populația civilă. Ofițerii ruși nu știu cîți militari au sub arme, unde se află armamentul și munitiona. Ostașii neplătiți cu lunile cîrșesc sau fură, se sinucid sau dezertează. Ofițerii își permit să critique politica oficială, fac declarații diferite de cele guvernamentale pe probleme de politică externă și formează alianțe cu conducători regionali.

Fondurile bugetului militar se distribuie pe criterii de relații personale. Candidații la succesiunea președintelui Lujkov, Cernomîrdin și Lebed – luptă să cîștige loialitatea diverselor unități și agenții militare. Nici echipele schimbătoare din jurul lui Elțin, nici opoziția nu au voîntă sau experiență necesară pentru reformarea forțelor armate.

Industria de armament din Rusia a ieșit aproape complet de sub controlul ministerelor Apărării și Afacerilor Externe. Militarii, în asociere cu producătorii de arme, vînd tehnologie militară altor țări, fără nici o considerație pentru interesele Rusiei. Agenția guvernamentală pentru controlul vinzărilor de armament în străinătate, „Rozvurjenie”, este dominată de elemente corupte și aproba fără control licențe de export atât pentru producătorii de arme, cît și pentru militari.

Ministerul Apărării i-a anunțat pe producătorii de armament că, din lipsă de fonduri, guvernul nu va putea comanda echipament militar pentru armata rusă pînă în anul 2005, iar că să supraviețuască pînă atunci, industria militară va trebui să-și vîndă în străinătate produsele. Cel mai mare importator de tehnologie militară din Rusia este China, și conducătorii industrii de armament și unii lideri militari ruși promovează cu entuziasm ideea unui parteneriat strategic cu aceasta. Alți ofițeri se tem că înarmarea Chinei cu cea mai avansată tehnica militară rusă va transforma China într-un viitor pericol pentru Rusia.

O economie coruptă și necontrolabilă

Economia Rusiei este într-o stare turbulenta și nesănătoasă. Privatizarea s-a realizat într-un ritm accelerat, dar transferul proprietății s-a făcut fără transparentă și inechitabil. Procesul de privatizare a fost manipulat spre acapararea patrimoniului statului de către fosta nomenklatura comunistică. Decizii oficiale sunt determinate de diferite grupuri particolare în cîrdurile cu oficiali din guvern. Un exemplu ilustrativ și societatea-monopol de gaze naturale, „Gazprom”, dominată de fostul prim-ministru, Victor Cernomîrdin. În 1996, „Gazprom” s-a extins în domeniul comunicărilor, achiziționând o mare parte din acțiunile firmelor mass-media din Rusia și s-a asociat cu magnații industriei de armament și ai telecomunicațiilor.

„Gazprom” a devenit astfel atât de independent față de stat, încît s-imaginează în acorduri cu companiile internaționale pentru exploatarea bazinului petrolier din Marea Caspică, fără participarea autorităților de la Moscova.

Primerul Moscovei, Iuri Lujkov, care va fi un pretendent important la funcția de președinte al Rusiei în 2000, este coproprietar la majoritatea firmelor din capitală. El a finanțat un nou submarin nuclear, „Iuri Dolgoruki”. Guvernul federal nu ar fi putut finanța un asemenea proiect.

Activitatea economică nu este controlată de autorități. Mecanismele pieței libere nu funcționează. Concurența este îngropată de noile monopo-

luri private, care nu permit participarea altor antreprenori. Datorile întreprinderilor cresc, fără șansă de acoperire. Salariile rămîn neplătite, iar investitorii străini au fost sabotați și furați. În această junglă economică, pătușa muncitorască rusă este buimăciată. Nivelul de trai a scăzut, subvențiile de la stat nu mai vin, iar producția de calitate inferioară nu se vînd.

Desamăgirea populației ruse este profundă. Multă tineresc după „stabilitatea” și „siguranța” din fostul regim comunist.

O politică externă nerealistă

Obsesia liderilor ruși cu privire la imaginea Rusiei ca mare putere este incurabili. Fostul ministru al Apărării, Rodionov, s-a referit la „megalo-mania” politicienilor ruși care vor să se implice în toate problemele lumii – ceea ce conduce la o politică externă eorientată, avînd în vedere realitatea internă existentă: o guvernare anemică și irresponsabilă, o armată în paragină și o economie neperformantă.

În ultimii trei ani, activitatea diplomatică rusă, sub conducerea ministrului de Externe Evgheni Primakov, a avut tonalități distinct antiamericană, a definit ca prioritate reintegrarea fostelor republici sovietice, a pretins egalitatea cu Statele Unite în forumurile internaționale, s-a opus vehement extinderii NATO spre est și a inițiat o alianță cu China „pentru a contrabalanza puterea Statelor Unite”. Rezultatele sunt submedioare: Rusia e relativ izolată. Coerența CSI devine din ce în ce mai improbabila și NATO se extinde în Europa Est-Centrală. „Parteneriatul” cu China nu servește pe termen lung interesele de securitate ale Rusiei. O politică externă bazată pe percepția de sine ca „victimă” nu poate duce decât la destabilizare și inscuritate.

Tările din vecinătatea Rusiei au astfel la dispoziție o perioadă unică în istorie, în care să-și dezvolte independent relațiile strategice și de securitate, fără amenințări directe din partea Rusiei.

Washington, 19 aprilie 1998

Notă

Pe 24 aprilie, Serghei Kirienko a fost ales de Duma de stat drept candidat unic la funcția de prim-ministru al Rusiei. Din cei 276 de deputați care au participat la vot, 251 s-au pronunțat pentru și 25 împotrivă. Imediat după votul din Duma, președintele Boris Elțin l-a numit oficial pe Kirienko în fruntea guvernului rus. El urmează să-și prezinte guvernul într-o săptămână de la data numirii sale. (I.A.)

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjuncț: RODICA PALADE
Publicist comentator: ANDREI CORNEA
Grafician: DAN PERJOVSCHE

Contabil șef: ALINA CORBU;
Şef dep. marketing/distribuție: MIRCEA IONESCU;
Așistent marketing/publicitate: MIHAELA CUCU;
Şef departament Politic: IULIAN ANGHEL;
Şef departament Cultural: IOANA IERONIM;
Redactori: DAN HERA (istorie, economie), ALICE TAUDOR, SANDU JORDACHE (departament Social), Secretar general de redacție: AURELIU CRĂCIUN

Difuzare, abonamente: Constantin Satală, Alexandru Petrescu; Corecător: Rodica Toader; Mara Ștefan; Operator calculatoare: Cătălina Florea; Căsier: Mihaela Antonescu; Secretar: Alina Matei.

Rubrici: SERBAN ORESCU, EMIL HURZEANU, STELIAN TANASE, H.-R. PATAPIEVICI, DAN PAVEL, RADU CALIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA (comenzi politice), VLADIMIR TISMANEANU (sociologie comunitară), N. RĂDULESCU DOBROGEA (ecologie), MARINA CELAC (viață urbană), DAN C. MIHĂILESCU (cronici literare), MAGDA CĂRNECI (cultură) IRINA CORONU (cronici de teatru).

Cronici consiliere: Z. MONICA IOVINESCU, VIRGIL JERUNCA, MIHAELA SORA, SERBAN PAPACOSTEA, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR TISMANEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la Preseza Române, Tehnocolorul compozitorul „Z.”.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120, Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08
e-mail: z22@z22.sfs.ro,
http://www.dntb.ro/22/

ISSN-1220-5761